

HAMSTERI STRESSAANTUU NÄKIESSÄÄN KISSAN
VOKAALIVARTALOISTUMINEN *NÄHDÄ*-VERBIN E-INFINITIIVEISSÄ

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
23.9.2022

Ella Leinonen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusaihe	1
1.2. Aiemmat tutkimukset	3
2. TEOREETTINEN TAUSTA	10
2.1. <i>Nähdä</i> -verbi, sanavartalot ja analogia	10
2.2. Infiniittimuodot ja E-infinitiivi	13
2.3. Kielen muutos ja lapsenkielen vokaalivartalomuodot	15
3. TUTKIMUSAINEISTO	20
4. ANALYYSI	23
4.1. Morfologiset kontekstit	23
4.2. Morfosyntaktiset kontekstit	27
4.2.1. Inessiivi- ja instruktiivimuotojen käyttö	28
4.2.2. Instruktiivimuotojen laajennukset	31
4.2.3. Inessiivimuotojen subjektin ilmaisu	34
4.2.4. Possessiivisuffiksien käytön variaatio	37
4.3. E-infinitiivien semanttinen analyysi	40
4.4. Yhteenveto	48
5. PÄÄTÄNTÖ	55
LÄHTEET JA LYHENTEET	59

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaihe

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen *nähdä*-verbin aktiivin E-infinitiivien vokaalivartalomuotojen yleistymistä. Ilmiössä norminmukaisesti konsonanttivartaloiset lekseemit muuttuvat norminvastaisesti ja innovatiivisesti vokaalivartaloisiksi. *Nähdä*-verbin aktiivin E-infinitiivi on norminmukaisesti esimerkiksi *näh+de+n*, mutta pro gradussani tutkin verbin vokaalivartaloisia muotoja, joita ovat esimerkiksi **näki+e+n* ja **näki+e+ssä+ni*. Käytän ilmiöstä termiä **vokaalivartaloistuminen**. Kieli muuttuu koko ajan, ja vokaalivartaloistuminen on yksi esimerkki muutosprosesseista, jotka kieleen vaikuttavat. Vokaalivartaloistumiseen ja kielen muutokseen syvennyn tarkemmin luvussa 2.3.

Tutkimusta vokaalivartaloistumisesta on tähän mennessä tehty suhteellisen vähän, vaikka kyse on vanhasta ilmiöstä. Oulun yliopistosta on valmistunut Katja Västin ja Santeri Palviaisen (2020) tutkimusartikkeli aiheesta, mutta myös lukuisia opinnäytetöitä. Vokaalivartaloistumista käsitteleviä kandidaatintutkielmia on ilmestynyt kahdeksan (Kärkkäinen 2018; Liukkonen 2018; Sirviö 2018; Keränen 2019; Korja 2019; Pöyhtäri 2019; Ylitalo 2020; Leinonen 2021). Pro gradu -tutkielmia aiheesta on tähän mennessä tehty kuusi (Sirviö 2020; Kärkkäinen 2021; Korja 2021; Liukkonen 2021; Pöyhtäri 2021; Keränen 2022).

Tutkimuskohteeksi vokaalivartaloistuminen valikoitui paitsi aiheen tärkeyden myös kandidaatintutkielmani aihepiirin vuoksi. Kandidaatintutkielmassani (Leinonen 2021) tutkin *nähdä*-verbin NUT-partisiipin vokaalivartaloisia muotoja (mm. **näkenyt*, **näkeneet*), joten tutkimus saman verbin vokaalivartaloisista E-infinitiivimuodoista tuntui relevantilta. E-infinitiivien syntaktiset tehtävät eroavat partisiippien syntaktisista tehtävistä. E-infinitiivit esiintyvät usein adverbiaalimääritteinä, kun taas partisiipit esiintyvät tavallisimmin liittomuodoissa ja verbiliitoissa (VISK 2008 § 495, 521). Näin ollen oletan tutkimukseni myötä saavani vokaalivartaloistumisen tutkimuskentälle hyödyllistä tietoa tarkastelemalla myös muita infiniittisiä muotoja. *Nähdä*-verbin vokaalivartaloistuminen on noteerattu aiemminkin (mm. Korja 2019, 2021; Pöyhtäri 2019), joten aiheen parissa jatkaminen tuottaa edelleen lisätietoa kyseisen verbin muutostendensseistä. Lisäksi aiemmissa tutkimuksissa on saatu viitteitä siitä, että E-infinitiivi on muotoryhmänä otollinen vokaalivartaloistumiselle. Esimerkiksi Salli Kärkkäisen (2021) pro gradu -tutkielman perusteella E-

infinitiivi on muotoryhmä, joka sisältää eniten *panna-* ja *juosta-*verbien vokaalivartaloisia muotoja (esim. **panien*, **juoksien*; Kärkkäinen 2021: 73). Tietävästi *nähdä-*verbin vokaalivartaloisia E-infinitiivejä ei ole aiemmin tutkittu. E-infinitiivit eivät ole saaneet myöskään omaa aiempaa tutkimustaan. Muitakaan verbejä ei ole tutkittu nimenomaan E-infinitiivimuotoisina, eikä eri verbien E-infinitiivejä ole aiemmin vertailtu. Tutkimukseni täyttää aukon tutkimuskentässä, sillä tarkastelen E-infinitiivin morfologisia, morfosyntaktisia ja semanttisia konteksteja. Esittelen tutkimuskysymykseni tarkemmin tämän luvun lopussa.

Tutkimukseni aineistona toimii keskustelupalstakorpus, sillä se antaa melko luotettavaa kuvaa vokaalivartaloistumisen eri konteksteista. Esittelen tutkimusaineistoni tarkemmin luvussa 3. Tutkimusmenetelmiäni ovat morfologinen, morfosyntaktinen ja semanttinen analyysi, sillä tarkastelen tutkielmassani *nähdä-*verbin vokaalivartaloistuneiden E-infinitiivien morfologiaa, lauseenjäsentehtäviä sekä semantiikkaa. *Nähdä* on polyseeminen verbi, joten pidän semantiikan huomioimista tärkeänä. Myös aiemmissa tutkimuksissa on selvitetty vokaalivartaloistuneen *nähdä-*verbin semantiikkaa (Korja 2021; Pöyhtäri 2021). Korjan tutkimuksessa vokaalivartaloistunut *nähdä-*verbi esiintyi eniten merkityksissä 'käsittää ilman näköhavaintoa' ja 'silmillä aistiminen' (Korja 2021: 59). Osittain Korjan (2021) tuloksiin nojaten semantiikan osuuden hypoteesini on, että vokaalivartaloistuneella *nähdä-*verbillä ilmaistaan pääosin silmillä aistimista.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisia vokaalivartaloistuneet *nähdä-*verbin E-infinitiivit ovat morfologisesti?
2. Minkälaisissa morfosyntaktisissa konteksteissa vokaalivartalomuodot ovat?
3. Millaisiin merkitystyyppihin muodot jakautuvat?

Seuraavaksi kerron tarkemmin aiemmista Oulun yliopistossa tehdyistä vokaalivartaloistumiseen liittyvistä tutkimuksista. Luvussa 2.1. syvennyn *nähdä-*verbiin, sanavartaloihin ja analogiaan. Luvussa 2.2. käsittelem infiniivimuotoja ja etenkin tutkimaani E-infinitiiviä: esittelen muun muassa sen tärkeimmät syntaktiset tehtävät, mutta kerron myös kyseisen infiniivin käyttötarkoituksista ja ominaispiirteistä. Sen jälkeen luvussa 2.3. esittelen vokaalivartaloistumisen taustalla vaikuttavan teoreettisen viitekehyksen, joka nivoutuu ajatukseen kielen muuttumisesta. Luvussa 3 esittelen tutkimusaineistoni sekä valotan aineistonkeruuta. Samaisessa luvussa havainnollistan esimerkein muun muassa sitä, mitkä esiintymät olen jättänyt aineistoni ulkopuolelle ja miksi. Analyysi alkaa luvusta 4,

ja sen olen jakanut eri alalukuihin, joista kerron tarkemmin analyysiluvun yhteydessä. Yhteenvetoluvussa 4.4. kokoan tärkeimpiä tutkimustuloksiani, vertailen niitä muihin tutkimuksiin ja teen johtopäätöksiä tulosteni pohjalta. Luku 5 on päätäntöluku, jossa kertaan tutkimukseni kokonaisuudessaan, mutta esittelen myös olennaisimmat tulokseni. Päätäntöluvussa pohdin lisäksi tutkimukseni onnistuneisuutta, haasteita sekä mahdollisia jatko-tutkimusaiheita.

1.2. Aiemmat tutkimukset

Katja Västi ja Santeri Palviainen (2020) tutkivat vokaalivartaloistumista kyselylomakkein vuonna 2017 Oulun yliopistossa. He käyttivät tutkimuksessaan kolmea erilaista kyselylomaketta, joista kaksi on ollut monivalintalomakkeita ja yksi puolestaan elisitointilomake. (Västi & Palviainen 2020: 208, 212.) Rinnakkaismuotojen monivalinnassa informantti on saanut arvioida kummankin muodon luontevuutta, ja esimerkkilauseena on muun muassa toiminut seuraava: *Kuningas viittasi kaikista **kauneinta/kauneimpaa** heistä tulemaan kuninkaallisen istuimen eteen.* Yksinkertaisessa monivalinnassa informantit ovat saaneet arvioida esimerkiksi muotojen **mieheä*, **lapsea* ja **vuorea* luontevuutta. (Västi & Palviainen 2020: 217, 222.) Elisitointitehtävässä tehtävänantona on ollut täydentää puhutun kielen tajua parhaiten vastaava muoto, ja esimerkkilauseena on toiminut muun muassa seuraava: *Päiväkotiin ei saa tuoda kuumeilevaa la_____!* (Västi & Palviainen 2020: liite C).

Västin ja Palviaisen (2020) tuloksista selviää, että heidän informanttinsa suhtautuvat myönteisimmin partisiippimuotojen ja adjektiivijohdosten vokaalivartaloistuneisiin muotoihin. Esimerkiksi rinnakkaismuotojen monivalinnassa muotoa **surettu* pitää epäluontevana 41 % informanteista. Muodon **kauneimpaa* koki rinnakkaismuotojen monivalinnassa täysin epäluontevaksi 30 % vastaajista. Kielteisimmin rinnakkaismuotojen monivalinnassa suhtauduttiin **olea*-muotoon (täysin epäluonteva 98 %:n mielestä) sekä **vanhenea*-muotoon (täysin epäluonteva 95 %:n mielestä). Muotoa **olea* pidettiin Västin ja Palviaisen tutkimuksessa epäluontevimpana jokaisessa osa-aineistossa, kun taas **kauneimpaa*-muoto koettiin kaikkein luontevimmaksi jokaisessa osa-aineistossa. Västin ja Palviaisen tutkimuksen perusteella heidän informanttinsa suhtautuvat myönteisemmin

harvinaisempien lekseemien vokaalivartaloistuneisiin muotoihin. (Västi & Palviainen 2020: 234–235.)

Vertailuaineistona Västi ja Palviainen (2020) käyttivät Sonja Liukkosen (2018) kandidaatintutkielman aineistoa. Liukkonen toisti suurimmalta osin saman tutkimusasetelman ja keräsi aineiston 7.-, 8.- ja 9.-luokkalaisilta. Liukkosen tulosten perusteella nuoret suhtautuvat aikuisia sallivammin vokaalivartaloistuneisiin muotoihin. Yksikön partitiivi on muotoryhmänä otollinen vokaalivartaloistumiselle. Monivalintatehtävässä Liukkosen informantit merkitsivät **vuorea*-muodon luontevaksi. Elisitointitehtävässä puolestaan korostui **veitseä*-muoto. Myös NUT- ja TU-partisiipit miellettiin Liukkosen tutkimuksessa vokaalivartaloistumiselle luonteviksi muotoryhmiksi, sillä esimerkiksi monivalintatehtävässä muoto **surettu* oli suurimmalle osalle informanteista luonteva. (Liukkonen 2018: 22.) Västin ja Palviaisen (2020) ja Liukkosen (2018) tarkastelemini muotoihin eivät sisältyneet E-infinitiivimuodot, joten en voi verrata heidän tutkimuksiaan suoraan omaan tutkimukseeni.

Pro gradussaan Liukkonen (2021) kartoitti vokaalivartaloistuneiden **mieheä*-, **lapsea*-, **vuorea*-, **lumea*- ja **lohea*-muotojen luontevuutta kyselytutkimusmenetelmin. **Mieheä*- ja **lumea*-muotoja pidettiin luontevimpina, kun ne olivat adposition täydennyksenä. **Lapsea*, **vuorea* ja **lohea* koettiin luontevimmiksi objekteina. (Liukkonen 2021: 65–66.) Kaikkien vokaalivartalomuotojen epäluontevimmaksi syntaktiseksi tehtäväksi osoitautui partitiivisubjekti (Liukkonen 2021: 59). Epäluontevimpana informantit pitivät muotoa **mieheä*, kun taas **lohea*-muoto pisteytettiin kaikista luontevimmaksi. Liukkonen arvelee, että **lohea*-muodon luontevuuteen vaikuttaisi kyseisen lekseemin harvinaisuus, kun taas **mieheä*-muodon epäluontevana pitoon sanan yleisyys. (Liukkonen 2021: 65–66.)

Inka Keränen (2019) tutki kandidaatintutkielmassaan nominijohdosten partitiivisijaisia vokaalivartalomuotoja kyselytutkimusmenetelmin. Keräsen informanteina toimi 56 Oulun yliopiston opiskelijaa. Tutkittavat johtimet olivat *-in*, *-tOn*, *-(e)liAs* ja *-llinen*. Selvisi, että mitä produktiivisempi on johdin, sitä todennäköisempi on vokaalivartalokin. Leksikaalistumisella ei ollut suurta vaikutusta siihen, kuinka luontevana muotoa pidettiin. (Ke-

ränen 2019: 22.) Superlatiivijohtimella muodostettuja johdoksia (esimerkiksi **suurimpaa*, **viimeisimpää*) informantit pitivät suurelta osin jokseenkin tai täysin luontevina (Keränen 2019: 14).

Pro gradu -tutkielmassaan Keränen (2022) tutki johdosten vokaalivartaloisia partitiivimuotoja korpusaineistosta. Hän selvitti johdosten partitiivimuotojen yleisyyttä korpusaineistossa sekä vokaalivartaloisten ja konsonanttivartaloisten partitiivien suhdetta toisiinsa. Hän myös tutki vokaalivartaloisten partitiivimuotojen lausekkeita ja syntaktisia tehtäviä. Adjektiivilausekkeet esiintyivät useimmin substantiivin kongruoivana etumääritteenä. Substantiivilausekkeiden yleisin syntaktinen tehtävä oli objekti. Tulostensa perusteella Keränen päätteli vokaalivartaloistumisen etenevän nominijohdoksissa lekseemikerrallaan, mutta esimerkiksi superlatiivijohtimen sisältävät johdot ovat vokaalivartaloistumisessa jo melko pitkällä. Keränen mukaan johdoksen leksikaalistuminen sekä johdoksen produktiivisuus (esim. produktiivinen superlatiivijohdin *-in*) vaikuttavat vokaalivartalomuotojen esiintyvyyteen. (Keränen 2022: 65–67.)

Aunemaria Ylitalo (2020) tarkasteli kandidaatintutkielmassaan vokaalivartaloisten **lapsea-* ja **mieheä-*muotojen syntaktisia konteksteja keskustelupalsta-aineistosta. Syntaktisten kontekstien lisäksi Ylitalo tutki, käyttäytyvätkö **lapsea* ja **mieheä* samalla tavalla keskenään. Yleisimmin kummatkin lekseemit toimivat objektina ja adposition täydennyksenä. **Lapsea*-muodon yleisin tehtävä oli objekti, kun taas **mieheä* toimi yleisimmin adposition täydennyksenä. Muita syntaktisia tehtäviä olivat muun muassa e-subjekti ja lukusanan täydennys. (Ylitalo 2020: 24.)

Salli Kärkkäinen (2018) tutki kandidaatintutkielmassaan *panna*-verbin vokaalivartaloistumista keskustelupalsta-aineistosta. Hän selvitti, millaisissa taivutusmuodoissa verbin vokaalivartalot esiintyvät ja mitä vokaalivartaloistunut *panna*-verbi (esimerkiksi **panea*) ilmaisee. Eniten vokaalivartaloistuneita *panna*-verbejä esiintyi A-infinitivissä, NUT- ja TU-partisiipeissa, passiivissa ja imperatiivissa. Aineiston vokaalivartaloistuneista *panna*-verbeistä 70 % ilmaisi seksuaalista merkitystä. (Kärkkäinen 2018: 20.) Kärkkäisen aineistossa eniten esiintyivät muodot **panea*, **panenu(t)* ja **panetaan* (Kärkkäinen 2018: 9). Kärkkäinen pitää mahdollisena, että verbin taivutusparadigmassa on tapahtumassa muutos, sillä paradigmasta poikkeavat muodot esiintyivät enemmän seksuaalimerkityksessä, vaikka kyseisellä verbillä on myös muita merkitystehtäviä (Kärkkäinen 2018: 21).

Kielitoimiston sanakirjan mukaan *panna*-verbillä on useita merkityksiä, muun muassa 'asettaa, siirtää, sijoittaa' sekä 'olla yhdynnässä' (KS 2021 s.v. *panna*). Mikäli muutos paradigmassa on tapahtumassa, taipuisi verbi eri tavoin riippuen siitä, käytetäänkö sitä seksuaalimerkityksessä vai muissa merkityksissä.

Pro gradu -työssään Kärkkäinen (2021) on tutkinut *panna*- ja *juosta*-verbien vokaalivartaloistumista keskustelupalstakorpuksista. Kärkkäinen tutki, miten vokaalivartaloisuus ilmenee A- ja E-infinitiiveissä, NUT- ja TU-partisiipeissa, passiivissa, imperatiivissa ja potentiaalissa niin muodon kuin merkityksenkin osalta. *Panna*-verbi esiintyi vokaalivartaloisena yleisimmin E-infinitiivissä. *Juosta*-verbilläkin suurin muotoryhmä oli E-infinitiivi. 85 % vokaalivartaloistuneista *panna*-verbeistä esiintyi seksuaalimerkityksessä, kun taas 81 % *juosta*-verbin vokaalivartaloistuneista muodoista kuvasi konkreettista jaloilla liikkumista. Tulostensa perusteella Kärkkäinen arvelee, että *panna*-verbin vokaalivartaloistuminen on edennyt pidemmälle kuin *juosta*-verbin muutos, sillä *panna*-verbin tuottamat muotoryhmät olivat laajempia. Myös merkityksen suhteen *panna*-verbillä oli enemmän variaatiota. (Kärkkäinen 2021: 73–74.) Seuraavassa Kärkkäisen aineistoesimerkissä *panna*-verbin vokaalivartaloistunut muoto on E-infinitiivin instruktiivissa: *Välillä halien, välillä panien, mutta koko ajan kiinni toisissa...* (Kärkkäinen 2021: 35).

Maria Sirviö (2018) tutki kandidaatintutkielmassaan vokaalivartaloisten *purra*-, *surra*-, *tulla*- ja *mennä*-verbien NUT- ja TU-partisiippien lause- ja lausekeyhteyksiä keskustelupalsta-aineistosta. Harvinaisemmilla *purra*- ja *surra*-verbeillä oli huomattavasti enemmän esiintymiä kuin yleisemmillä *tulla*- ja *mennä*-verbeillä. Vokaalivartaloiset muodot esiintyivät pääosin perfektin indikatiivin yksikön ja monikon kolmannen persoonan muodoissa. Lisäksi intransitiivilause oli Sirviön aineistossa yleisempi kuin transitiivilause. (Sirviö 2018: 31.)

Pro gradu -tutkielmassaan Sirviö (2020) puolestaan kartoitti *surra*-verbin NUT- ja TU-partisiippien vokaalivartaloistumista (esimerkiksi **surenut*, **surettu*) keskustelupalsta-aineistosta. Hän sisällytti tutkimukseensa sekä norminmukaiset että -vastaiset muodot ja tutki, missä morfologisissa ja morfosyntaktisissa konteksteissa norminmukaiset ja -vastaiset *surra*-verbin NUT- ja TU-partisiipit esiintyvät. Norminmukaiset ja -vastaiset NUT-partisiipit olivat suurimmaksi osaksi nominatiiveja ja esiintyivät osana liittomuotoa. Vo-

kaali- ja konsonanttivartaloiset TU-partisiipit olivat enimmäkseen nominatiivi- ja partiivimuotoisia ja toimivat useimmin temporaalirakenteessa tai jonkinlaisen verbiliiton osana. Sirviö havaitsi, että norminmukaiset ja -vastaiset tapaukset esiintyvät samankaltaisissa morfologisissa ja morfosyntaktisissa konteksteissa. (Sirviö 2020: 85.)

Omassa kandidaatintutkielmassani (Leinonen 2021) tutkin *nähdä*-verbin NUT-partisiipin vokaalivartaloistumista keskustelupalsta-aineistosta. Tutkin, missä morfologisissa ja morfosyntaktisissa konteksteissa *nähdä*-verbin vokaalivartaloiset NUT-partisiipit (mm. **näkenyt*, **näkeneet*) esiintyvät. Morfologisista konteksteista yksikön nominatiivi oli yleisin muotoryhmä, mutta myös yksikön genetiivit ja monikon nominatiivit nousivat aineistostani esille. Morfosyntaktisista konteksteista verbin liittomuoto oli tavanomaisin, mutta vokaalivartaloiset NUT-partisiipit esiintyivät myös referatiivirakenteessa, substantiivistuneina rakenteina, adjektiiveille tyypillisissä tehtävissä sekä verbiliitoissa. (Leinonen 2021: 33.)

Emma-Katariina Korja (2019) tutki kandidaatintutkielmassaan *nähdä*-, *tehdä*-, *tulla*-, *mennä*-, *purra*- ja *surra*-verbien lyhyiden A-infinitiivimuotojen vokaalivartaloistumista keskustelupalsta-aineistosta. Kävi ilmi, että *nähdä*-verbillä oli eniten vokaalivartaloisia A-infinitiivejä (**näkeä*). Verbeillä *surra* ja *purra* oli seuraavaksi eniten vokaalivartaloisia esiintymiä. A-infinitiivien yleisin tehtävä oli verbiketjun osana toimiminen. Yleisiä syntaktisia tehtäviä olivat myös muun muassa subjekti, objekti ja substantiivin määrite. (Korja 2019: 32.)

Pro gradu -tutkielmassaan Korja (2021) tarkasteli *nähdä*-verbin vokaalivartaloistumista lyhyissä ja pitkissä A-infinitiivimuodoissa. Aineistonaan Korja käytti keskustelupalstakorpusta. Hän selvitti vokaalivartaloisten *nähdä*-verbin A-infinitiivien yleisimpiä syntaktisia tehtäviä. Lisäksi hän tutki, mitkä kyseisen verbin merkitystyypeistä edustavat vokaalivartaloisissa A-infinitiiveissä. Lyhyet vokaalivartaloistuneet A-infinitiivit esiintyivät useimmin verbiketjussa. Toiseksi yleisimpiä tehtäviä olivat subjekti ja nominin määrite. (Korja 2021: 66.) Lause *Asiat toki voi näkeä haluamallaan tavalla mikäli henkinen puoli ei kestä totuutta* esiintyy Korjan aineistossa ja on esimerkki lyhyestä A-infinitiivistä verbiketjussa (Korja 2021: 33). Pitkät A-infinitiivit esiintyivät yleisimmin finaali-

teessa. *Nähdä*-verbin vokaalivartaloiset A-infinitiivit esiintyivät seitsemästä merkitystyypistä yleisimmin merkityksissä 'käsittää ilman näköhavaintoa' ja 'aistia silmillään'. (Korja 2021: 66.)

Essi Pöyhtäri (2019) perehtyi kandidaatintutkielmassaan verbien *tulla*, *tehdä*, *nähdä*, *purra* ja *surra* potentiaalimuotojen vokaalivartaloistumiseen keskustelupalsta-aineistossa. Hän tutki, esiintyvätkö vokaalivartaloistuneet muodot tavallisimmin yleisemmissä perussanoissa (*tulla*, *tehdä*, *nähdä*) vai harvinaisemmissa perussanoissa (*purra*, *surra*). Lisäksi hän selvitti kyseisten verbien vokaalivartaloistuneiden potentiaalimuotojen jakautumista muotoryhmiin. Pöyhtäriin aineistossa yleisemmät perussanat sisälsivät eniten vokaalivartaloisia muotoja. Muotoryhmistä yleisin oli yksikön 3. persoona. (Pöyhtäri 2019: 29–30.) Pöyhtäriin aineistosta 92,6 % kattoi *tulla*-verbi, joka esiintyi laajimmin myös eri analogiamuodoissa (**tulene-*, **tullene-*, **tulenne-* ja **tullenne-*) (Pöyhtäri 2019: 16).

Pro gradussaan Pöyhtäri (2021) jatkoi verbien *tulla*, *tehdä*, *nähdä*, *purra* ja *surra* vokaalivartaloisten potentiaalimuotojen tutkimista. Hän tarkasteli vokaalivartaloistuneen potentiaalisen syntaktis-semanttisia esiintymisyhteyksiä, mutta vertaili myös, miten kyseisten verbien vokaalivartaloisten muotojen käyttöyhteydet eroavat toisistaan. Suurin osa tutkitavista potentiaalimuodoista esiintyi väitelauseissa. Lisäksi niitä esiintyi myös kysymyslauseissa ja sivulauseissa. Pöyhtäriin aineiston potentiaalit olivat pääosin futuurisessa merkityksessä. Suurin osa vokaalivartaloistuneista potentiaaleista oli konkreetin sijaan abstraktissa merkityksessä. Vokaalivartaloistunut potentiaali ei erikoistunut mihinkään yhteen merkitykseen. Syntaktis-semanttisesta näkökulmasta muutosta tapahtuu Pöyhtäriin mukaan muotoryhmässä tasaisesti, ei missään tietyssä kontekstissa. (Pöyhtäri 2021: 73–76.)

Kokoavasti voin aiempien tutkimusten osalta todeta, että vokaalivartaloistumista on tutkittu sekä verbeissä että nomineissa varsin laajastikin. Toki lisätutkimusta tarvitaan, jotta ilmiöstä saataisiin entistä kokonaisvaltaisempi käsitys. Tutkimaani *nähdä*-verbiä on aiemmissa tutkimuksissa tutkittu kattavasti. Oma tutkimukseni tuo osaltaan uutta tietoa verbin vokaalivartaloistumisesta E-infinitiiveissä. Aiemmissä tutkimuksissa (Korja 2021; Leinonen 2021) *nähdä*-verbin vokaalivartalomuodot ovat tuottaneet suuren aineiston. Lisäksi Korjan (2019) tutkimuksessa vokaalivartaloiset *nähdä*-verbit korostuivat eniten.

Korja (2021) on tutkimuksessaan tarkastellut *nähdä*-verbin vokaalivartalomuotojen merkitystyyppjä, joten voin verrata omia tuloksiani hänen tuloksiinsa. Myös Kärkkäisen (2021) tekemät havainnot vokaalivartaloistumisen edustumisesta E-infinitiiveissä tuovat hyödyllistä tietoa E-infinitiivin muutoksesta omaa tutkimustani ajatellen.

2. TEOREETTINEN TAUSTA

2.1. *Nähdä*-verbi, sanavartalot ja analogia

Nähdä-verbillä ilmaistaan pitkälti havaitsemista, mutta koska *nähdä* on polyseeminen verbi, voidaan sitä käyttää monipuolisesti myös muissa merkityksissä. Syntaktisesti aistihavaintoverbit jaotellaan intransitiivisiin ja transitiivisiin verbeihin. Transitiiviset verbit jakaantuvat vielä agentiivisiin ja epäagentiivisiin verbeihin. (Huumo 2006: 72.) *Nähdä* on määritelty transitiiviseksi mutta epäagentiivista havaintoa ilmaisevaksi aistihavaintoverbiksi (Huumo 2006: 69). Näin ollen verbin valenssista johtuen se tarvitsee aistihavaintomerkityksissä argumenteikseen niin subjektin kuin objektinkin. Muiden merkitystyyppien kohdalla *nähdä*-verbi voi käyttäytyä syntaktisesti eri tavalla. Esimerkiksi *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2021 s.v. *nähdä*) 2b-määritelmän mukaan verbiä voidaan käyttää intransitiivisesti (esim. *nähdä tulevaisuuteen*). *Nähdä*-verbin epäagentiivisuutta voidaan havainnollistaa vertaamalla sitä esimerkiksi *katsoa*-verbiin, jossa subjektin toiminta nähdään tahdonalaisempana. *Kielitoimiston sanakirja* (KS 2021 s.v. *nähdä*) antaa *nähdä*-verbille seitsemän merkitystä, jotka ovat seuraavat:

1. aistia silmillään; erottaa, havaita, huomata tällä tavoin (esim. *nähdä hyvin*)
2. huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa, päätellä näkemästään (esim. *kellosta näkee ajan*)
  - a. huomaamisesta, tajuamisesta jne. ilman näköhavaintoa (esim. *Avata jkn silmät näkemään tosiasiat.*)
  - b. aavistaa, ennustaa (esim. *Näki suurten mullistusten olevan tulossa.*)
3. tavata, kohdata jk, joutua tekemisiin jnk kanssa (esim. *Näin Pekan kadulla.*)
4. muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokemisesta (esim. *nähdä unta*)
5. kuv. (esim. *nähdä punaista* 'olla kiihdyksissään')
6. kokea (esim. *nähdä nälkää, vaivaa*)
7. päivittelyn, ihmettelyn tms. ilmauksissa (esim. *Herra nähköön*).

Etymologisesti *nähdä* on vanha perussana. *Nykysuomen etymologisen sanakirjan* mukaan *nähdä* on esiintynyt suomen kirjakielissä Agricolasta sekä muista samanaikaisista käsi- kirjoituksista lähtien. *Näke- on sanavartalon suomalais-ugrilainen rekonstruoitu alkumuoto. Kaikissa lähisukukielissä ja useissa etäsukukielissä *nähdä*-verbillä on varmoja vastineita. (NSES 2013 s.v. *nähdä*.)

Vartaloksi kutsutaan sananmuodon jäljelle jäävää osaa, kun taivutustunnukset poistetaan (Koivisto 2013: 98). Vartalovariantit ovat lekseemien sanavartaloiden eri sananmuodoissa edustuvia fonologisesti erilaisia ilmiäsuja, joista keskeisimmät ovat vokaali- ja konsonanttivartalo (Koivisto 2013: 100). Kaikilla suomen taipuvilla sanoilla on vokaaliin päättyvä vokaalivartalo (Koivisto 2013: 101), mutta jotkut sanat omaavat vokaalivartalon lisäksi myös konsonanttiin päättyvän konsonanttivartalon. Konsonanttivartalo päättyy konsonanttiin, mutta myös sen perään liittyvän suffiksin tulee olla konsonanttialkuinen (Koivisto 2013: 105). *Nähdä*-verbi on esimerkki kaksivartaloisesta sanasta, jolla on vokaalivartalo ja konsonanttivartalo. *Nähdä*-verbin vokaalivartaloita on kaksi, heikkoasteinen *näe*- sekä vahva-asteinen *näke*-. *Näh*- on kyseisen verbin konsonanttivartalo. *e*-vartaloloisilla lekseemeillä konsonanttivartalo on tavua lyhyempi kuin vokaalivartalo (Koivisto 2013: 105), kuten myös tutkimani *nähdä*-verbin vartalovarianteista (*näke*-, *näe*-, *näh*-) huomataan.

Jos verbi on kaksivartaloineen, liittyy E-infinitiivin tunnus konsonanttivartaloon (VISK 2008 § 120). E-infinitiivin tunnus liittyy siis norminmukaisesti konsonanttivartaloon *näh*-, mutta vokaalivartaloistumisen seurauksena tunnus liittyy vokaalivartaloon *näki*-. E-infinitiivin tunnuksella on useita variantteja riippuen lekseemin vartalosta. Kuten mainitsin, E-infinitiivin tunnus liittyy verbin konsonanttivartaloon, mikäli verbillä sellainen on. Tunnuksen konsonantti assimiloituu sanavartalon loppukonsonantin kanssa ollen *l*-, *r*- tai *n*-aineksinen (*tul+le*-, *sur+re*-, *men+ne*-). Vartalon *s*:n jäljessä tunnuksen konsonantti on *t*-aineksinen (*nous+te*-). (VISK 2008 § 120.) E-infinitiivin tunnuksen allomorfeja ovat esimerkiksi *nähdä*-verbin kanssa esiintyvä *-de*- (*näh+de+n*) ja vokaalivartalon jälkeen liittyvä *-e*-. *luki+e+ssa*. Muodossa *näh+de+n* on konsonanttivartaloon *näh*- liittynyt E-infinitiivin tunnus *-de*- sekä instruktiivin päätte *-n*. E-infinitiivin *-de*-tunnus esiintyy inessiivissä edellä (*näh+de+ssä*). E-infinitiivin instruktiivissa voi esiintyä sekä *-de*- että *-te*-allomorfi (*näh+te+ni*, *näh+de+n*). Passiivissa E-infinitiivin tunnus on pelkkä *-e*-. *näh+tä+e+ssä*. Pro gradussani keskityn tapauksiin, joissa E-infinitiivin tunnus on liittynyt norminvastaisesti *nähdä*-verbin vokaalivartaloon (esimerkiksi **näki+e+n*). Tavallisesti kaksitavuiset *e*-vartaloloiset verbit saavat vokaalivartaloiseen E-infinitiivimuotoonsa *e*:n sijasta *i*:n: *luke+a* : *luki+e*- (VISK 2008 § 50). **Näki+e*- on siis mallinmukaisesti eli analogisesti syntynyt variantti.

Analogia eli samanlaisuussuhde vaikuttaa kielenmuutosten kehityskulkujen taustalla, ikään kuin perustana tai mallina (Koivisto 2013: 340). Tavallisesti analogia on määritelty rakenteelliseksi samankaltaisuudeksi. Analoginen suhde muodostuu tavallisesti esimerkiksi kahden tai useamman järjestelmän tai kokonaisuuden välille. (Itkonen 2005: 1.) Järjestelmillä ei ole tiettyjä tuntomerkkejä, jotka lopullisesti määrittäisivät sitä, mitkä järjestelmät ovat mahdollisia tai mahdottomia tai mitä analogioita järjestelmien välillä tulisi olla. Analogia nähdään suhteessa käyttökontekstiinsa. (Itkonen 2005: 13.) David Fertig (2013: 4) määrittelee analogiseksi innovaatioksi muodostelman, joka poikkeaa senhetkisestä norminmukaisesta käytöstä. Analogisella muodolla tarkoitetaan esimerkiksi sanaa, joka on morfologialtaan alkuperäisen kielellisen mallin mukainen (Fertig 2013: 4).

*Näkie-muoto on analoginen innovaatio, jonka kielenkäyttäjät ovat muodostaneet mallinmukaisesti jostakin toisesta muodosta. *Nähdä*-verbin norminmukaisia vartaloja ovat esimerkiksi aktiivin indikatiivin yksikön 3. persoonan presensin edellä esiintyvä *näke*- ja imperfektin tunnuksen sisältävä *näk+i-*. On mahdollista, että analogisten innovaatioiden taustalla on ajatus *näke*- ja *näki*-muotojen hyväksyttävyydestä, jolloin E-infinitiivimuodoissa yleistyykin norminmukaisen *näh*-vartalon sijaan innovatiivinen *näki-alkuinen vartalo. Mallia innovaatiomuotoihin otetaan todennäköisesti myös sanahahmoltaan vastaavista sanoista, kuten esimerkiksi *kokea*-verbin *koki*-vartalosta (esim. *kokien*). Luvussa 4.3. esittelen aineistossani esiintyviä *nähdä ja kokea* -rakenteen esiintymiä tarkemmin.

Morfologisia muutoksia voidaan selittää mm. paradigman yhtenäisyyden tavoittelulla, pyrkimyksenä vartaloallomorfiin määrän vähentämiseen tai allomorfiin äänneasun yhtenäistämällä (Paunonen 2003: 191). Paunonen (2003: 191) huomauttaa myös, että pyrkimys morfologisten tunnusainesten selkeyden säilyttämiseen voi olla muutoksen taustalla. E-infinitiivin tunnuksilla on morfofonologista vaihtelua (VISK 2008 § 120), kuten muodoista *näh+te+ni* ja *näh+de+n* huomataan. Analogisessa innovaatiomuodossa **näki+e+n* E-infinitiivin tunnuksella ei ole morfofonologista vaihtelua, vaan tunnusaines on jokseenkin selkeämmin erotettavissa kuin norminmukaisissa muodoissa, joiden tunnukset sisältävät morfofonologista vaihtelua. Onkin mahdollista, että muutosprosessin taustalla on Paunosen ehdottama morfologisten tunnusainesten selkeyden säilyttäminen (ks. Paunonen 2003: 191).

2.2. Infiniittimuodot ja E-infinitiivi

A-, E- ja MA-infinitiivit ovat suomen kielessä esiintyviä infinitiivejä (VISK 2008 § 120). Sijataivutus on infinitiiveillä vain osittainen, mutta lukutaivutus infinitiivimuodoilta puuttuu kokonaan (VISK 2008 § 490). Infinitiivit eivät siis esiinny kaikissa sijoissa, toisin kuin esimerkiksi partisiipit. E-infinitiiveillä vaillinainen sijataivutus tarkoittaa sitä, että vain instruktiivi ja inessiivi ovat sijamuotoja, joissa kyseinen infinitiivi voi esiintyä (VISK 2008 § 120).

Näh+de+n on esimerkki E-infinitiivin instruktiivista, *näh+de+ssä+ni* on puolestaan esimerkki E-infinitiivin inessiivistä. Inessiivimuotoon voi liittyä possessiivisuffiksi (VISK 2008 § 120), kuten edeltävästä esimerkistä nähdään. Toisaalta myös instruktiivimuoto voi tietyissä tapauksissa saada possessiivisuffiksin: *näh+te+ni*. E-infinitiivin inessiivillä on myös passiivimuoto (esimerkiksi *näh+tä+e+ssä*) (VISK 2008 § 120). Inessiivimuodolla genetiivisubjekti on tavallisempi kuin instruktiivimuodolla. Muodot voivat toimia myös hyvin synonyymisesti: *Aika kului pääsykokeisiin lukiessa ~ lukien.* (VISK 2008 § 495.)

Verbien infiniittisten muotojen käyttäytymisessä on piirteitä sekä verbeistä että nomi-neista. Ne voivat saada verbien tavoin laajennuksia, mutta niillä ei ole modusta tai tempusta, toisin kuin finiittiverbeillä. Infiniittimuotojen persoonaa voidaan ilmaista possessiivisuffiksin avulla (esimerkiksi *näh+te+ni*). Syntaktisesti infinitiivien muodostamat lausekkeet käyttäytyvät lauseissa substantiivilausekkeiden tehtävissä esimerkiksi subjek-tina, objektina, adverbiaalitäydennyksenä tai -määritteenä. (VISK 2008 § 490.) Infinitiivit toimivat myös moniosaisissa predikaateissa pääverbeinä (VISK 2008 § 450). E-infinitii-vimuodot toimivat pääosin adverbiaalimääritteinä. Inessiivimuotoinen E-infinitiivi esiin-tyy usein ajankohdan määritteenä toimivassa temporaalirakenteessa. (VISK 2008 § 495.) Temporaalirakenteen tehtävä on samankaltainen kuin *kun*-lauseella (VISK 2008 § 543). Esimerkiksi murreaineistoissa ja vanhassa kirjakielessä E-infinitiivin inessiivi ilmaisee kahden tapahtuman samanaikaisuutta: infinitiivi ilmaisee temporaalisen kehyksen, johon finiittiverbin toiminta puolestaan sijoitetaan (Herlin & Kotilainen 2005: 259).

E-infinitiivin inessiivi nähdään syntaktisesti kahtiajakautuneena, sillä se voi saada ympä-rilleen lausemaisena rakenteen infinitiivi- ja lausemääritteenä. Toisaalta se myös toimii

niin merkityksen kuin muodonkin osalta kiteytyneenä, kuten rakenteessa *jonkin sattudessa*. E-infinitiivin inessiivin kuvaama merkitys on jakautunut useampiin osiin eli abstraktistunut. Hyvänä esimerkkinä abstraktistumisesta toimi Lauseopin arkiston 25 yleisintä E-infinitiivin inessiivissä esiintyvää verbiä. Tähän ryhmään lukeutuu myös *nähdä*-verbi. Nykykielen verbit ovat abstraktimpia, sillä mentaaliverbejä (esim. *sanoa*) ja ei-inhimillisen tekijän saavia verbejä (esim. *kulua*) on paljon, eikä ei-inhimillisen tekijän saavien verbien merkitys liity enää, toisin kuin aiemmin, vuorokauden kulkuun, vaan niillä ilmaistaan merkitystä kirjavasti: *suunnitteluprosessin kuluessa*. (Herlin & Kotilainen 2005: 284–285.) 1600-luvun Biblian 25 yleisintä infinitiiviverbiä kuvaavat pääosin konkreettista toimintaa, eikä kyseiseen listaan lukeudu vielä *nähdä*-verbi (Herlin & Kotilainen 2005: 267). Merkityksen eriytyminen nähdään myös haalistumisena: kun käyttöala on laajentunut, merkitys on haalistunut kahden prosessin välisen suhteen ilmaisimeksi (Herlin & Kotilainen 2005: 287). Aiemmin temporaalimerkityksinen E-infinitiivin inessiivi on muuttunut indoeurooppalaisten kielten vaikutuksesta ja alkanut abstraktistuaan muistuttaa läntisen Euroopan adverbialisia ei-finiittisiä verbimuotoja. Yhtenä merkityksen haalistumisen mallina pidetään englannin vaikutusta. Englannin *ing*-rakenne muistuttaa ilmaisumahdollisuuksiltaan nykykielen E-infinitiivin inessiivin ilmaisumahdollisuuksia. (Herlin & Kotilainen 2005: 259–260, 288.)

Instruktiivimuotoinen E-infinitiivi sen sijaan toimii tavallisesti tavan määritteenä, ja sen avulla voidaan ilmaista myös additiivisia suhteita (VISK 2008 § 495). E-infinitiivin instruktiivin ydinmerkityksenä on kuvata samanaikaista toimintaa kuin hallitsevassa lauseessa (Pokela 2005: 301). E-infinitiivin instruktiivilla ei ole samankaltaista temporaalista funktiota kuin sen inessiivimuodolla, vaan se keskittyy hallitsevan verbin prosessin tavan tai keinon ilmaisuun (Pokela 2005: 301–302). Kun instruktiivimuotoisella E-infinitiivillä ilmaistaan predikaatin tekemisen tapaa, tekijällä tulee tällöin olla sama tarkoite kuin lauseen subjektilla: *Palasimme kotiin kävellen* (Itkonen & Maamies 2012: 80).

Tekemisen tapaa ilmaisevat infinitiivit, kuten E-infinitiivin instruktiivit ja MA-infinitiivin adessiivit, sijoittuvat tavallisesti finiittiverbin läheisyyteen, mikä voi aikaansaada infinitiivin adverbistumisen. Tämä havainnollistuu esimerkiksi muodoissa *sivumennen*, *vuorotellen* ja *vähitellen*. Huomattavasti enemmän tapaa ilmaisevia yhteyksiä on kuitenkin E-infinitiivin instruktiiveilla kuin MA-infinitiivin adessiiveilla. (Hamunen 2017: 133.) Tavan kuvauksessa infinitiivirakenne kuvaa finiittiverbin kanssa samaa prosessia

täsmenämällä sitä. Tällöin verbien tulee olla hyponyymisiä keskenään (esim. *kävellä* ja *lompsia*). (Hamunen 2019: 114.) Tällaisessa tapauksessa *kävellä*-verbi toimii yläkäsitteenä eli hyperonyyminä verbille *lompsia*, joka puolestaan toimii alakäsitteenä eli hyponyyminä (esimerkiksi *kävellä lompsien*).

Vain E-infinitiivin instruktiiveille ominaista käyttöä kuvaavat oheisteon tai oheistoiminnan infinitiivit. Tällaisissa tapauksissa infinitiivi ja finiittiverbi käsitetään eri prosesseiksi mutta samasubjektiseksi, sillä ne osallistuvat yhteisen kokonaistapahtuman kuvaamiseen. Usein finiittiverbin kanssa esiintyy mentaalista toimintaa tai puheaktia kuvaava E-infinitiivi: *pehtoori tuli kiroten*. (Hamunen 2017: 134.) Infinitiivilausekkeen ja finiittiverbin samasubjektisyys onkin produktiivisin E-infinitiivin instruktiivin käyttötapa (Pokela 2005: 294). E-infinitiivin instruktiivin avulla kuvattu toiminta nähdään alisteisena, sillä sen avulla kuvattu toiminta tapahtuu suhteessa finiittiverbin kuvaamaan toimintaan. E-infinitiivin instruktiivin toiminta voidaan nähdä myös oheistekona, ikään kuin finiittiverbin lisätietona, jossa finiittiverbi luo toimintakehyksen. (Hamunen 2017: 136–137.)

2.3. Kielen muutos ja lapsenkielen vokaalivartalomuodot

Konsonantivartalot ovat todennäköisesti syntyneet alkuperäisistä vokaalivartaloista sisäheiton aikaansaamina. Sisäheiton ajatellaan kohdistuneen ainoastaan vokaaliin *e*, sillä se on ollut sonorisuudeltaan heikompi kuin muut ensi tavua kauempana sijainneet vokaalit (*a* ja *ä*). (Hakulinen 1979: 81.) *e*:n sisäheitto on aikaansaanut morfeemin rajoilla tapahtuvia äännekehityksiä. Äännekehitysten tavoitteena on ollut morfeeminrajaisten konsonanttiyhtymien yksinkertaistuminen, mutta samalla on syntynyt mutkikasta morfofonologista vaihtelua. Partitiiveissa raskaat konsonanttiyhtymät ovat yksinkertaistuneet (**laps+ta* > *las+ta*) tai osittain assimiloituneet (**tuom+ta* > *tuon+ta*), mutta essiivissä muutosta on tapahtunut niin vartalo- kuin pääteaineksessakin. Muutos on toisinaan ollut sama kuin partitiiveissa (**laps+na* > **las+na*), mutta toisinaan se on ollut laajempi (*tot+na* > *ton+na*). Essiiveissä muutos on vaikuttanut sijapäätteeseen: **tul+na* > **tul+la* 'tulena'. (Paunonen 2003: 206.)

Vokaalivartaloistumisessa konsonantivartaloiset nomini- ja verbimuodot saavat vokaalivartaloisen muodon (Paunonen 2003: 201). Vokaalivartaloistumisen taustalla on ajatus

kielen muuttumisesta. Kielen muuttumisessa on tyypillistä, että sen rakenneyksiköt, rakenteet ja luokat muokkautuvat jatkuvasti uudelleen. Kielen muutokset eivät ole yhtäkkiä, vaan etenevät hiljalleen. Nämä kehityskulut näkyvätkin kielessä muun muassa erilaisina vaihteluina tai monihahmotteisuutena. (Koivisto 2013: 338.) Esimerkiksi vokaalivartaloistumisessa on kyse vähitellen tapahtuvasta kielen muuttumisesta. Kyseessä on hidas, lähestulkoon sanoittainen muutos, jota seuraamalla voidaan saada tietoa siitä, miten vokaalivartalomuotojen yleistyminen hiljalleen etenee (Paunonen 2003: 203). Kielen muutokset, kuten äännevuokset, kohdistuvat foneemijonossa sijaitseviin, kielen äännejärjestelmään kuuluviin yksiköihin, eivät kontekstista irrallisiin äänneisiin (Koivisto 2013: 338). On kuitenkin huomattava, että muuttumisen kohde ja tulos nähdään osana kielijärjestelmää. Muuttumisen kohdetta tai tulosta ei siis pidetä irrallisina yksiköinä, vaan ne ovat osa suurempaa kokonaisuutta. (Koivisto 2013: 338.)

Heikki Paunonen lähestyy vokaalivartaloistumista havainnollistamalla kaksitavuisten *e*-vartaloisten sanojen yksikön partitiivi- ja essiivimuotoja. 1500-luvulla yksikön partitiivit ja essiivit ovat olleet pääosin konsonanttivartaloisia (*nuorta* ~ **nuorra*). 1800-luvulla konsonanttivartaloiset essiivit ovat saaneet joitakin vokaalivartaloisia variantteja (**nuorra* ~ *nuorena*), mutta 1900-luvulle tultaessa konsonanttivartaloiset essiivit ovat jo osittain kadonneet. Ennusteen mukaan partitiivimuodot saavat rinnalleen vokaalivartaloisia muotoja (*nuorta* ~ **nuorea*), mutta tulevaisuuden suomesta konsonanttivartaloiset partitiivit voivat puuttua kokonaan. (Paunonen 2003: 201–203.) Nykypuhekielessä konsonanttivartaloiset essiivit esiintyvät lähinnä kiteymissä (esim. *täynnä*, *toissa päivänä*). Konsonanttivartaloiset yksikön partitiivit ovat säilyneet essiivejä paremmin. Yksittäisissä sanoissa vokaalivartaloiset muodot ovat saattaneet syrjäyttää konsonanttivartaloiset vaihtoehdot (*suksi* : *sukseä*). 1900-luvulla vokaalivartaloiset yksikön partitiivit ovat alkaneet levitä ja synnyttää rinnakkaisvariantteja eritoten *me*-vartaloisiin sanoihin (esim. *niemeä*, *taimeä*). (Paunonen 2003: 204.)

Paunosen esittelemä **struktuurallisen reuna-alueen hypoteesi** pyrkii selittämään vokaalivartaloistumisen syitä. Ilmiötä voidaan tarkkailla varsin yksityiskohtaisesti, sillä muutos tapahtuu konsonanttivartaloisuuden struktuurallisilla reuna-alueilla (Paunonen 2003: 203). Hypoteesin mukaan keskusalueelle kuuluvat lekseemit sisältävät vähän morfofonologista vaihtelua, ovat produktiiviseen taivutustyyppiin kuuluvia ja käyttöfrekvenssiltään yleisiä. Näin ollen keskusalueen lekseemejä pidetään stabiileina. Reuna-alueen lekseemit

sisältävät paljon morfofonologista vaihtelua, ne ovat pieniä, epäproduktiiviseen taivutustyyppiin kuuluvia sekä käyttöfrekvensiltään harvinaisempia sanoja. Nämä syyt tekevät reuna-alueen lekseemeistä myös muutosalttiita. (Paunonen 2003: 216.)

Strukturaalisen reuna-alueen hypoteesin mukaan muutokselle alttiita ovat sanat, jotka ovat kaksitavuisia ja *e*-vartaloisia ja joiden vartalossa on morfofonologista vaihtelua. Jos sanalla on vokaalivartalon lisäksi myös konsonanttivartalo, jonka vartalokonsonantti muuttuu, lisää se allomorfista kompleksisuutta ja muutosalttiutta edelleen. Kun huomioidaan myös astevaihtelu, lisääntyvät hierarkkisia taivutussuhteita ilmaisevat alatyypit entisestään. (Paunonen 2003: 208–209.)

Tarkastelemani *nähdä*-verbi on kaksitavuinen *e*-vartaloisen sana, jolla on vokaali- ja konsonanttivartalo. Verbin vartalossa on morfofonologista vaihtelua (*näke-* : *näe-* : *näh-*), jonka *nähdä*-verbille ominainen *k* : *h*-konsonanttivaihtelu aikaansaa. Lisäksi *nähdä*-verbi osallistuu astevaihteluun (*näke-* : *näe-*) sekä kuuluu myös erittäin epäproduktiiviseen taivutustyyppiin. Näiden ominaisuuksien pohjalta *nähdä*-verbin muutos on oletettavaa. Toisaalta kyseessä ei ole harvinainen verbi: *Suomen kielen taajuussanastossa* (Saukkonen, Haipus, Niemikorpi & Sulkala 1979: 42) *nähdä*-verbin järjestysluku on 69, joten kaikki muutosalttiutta lisäävät piirteet eivät täysin täyty. Tosin E-infinitiivit eivät ole frekvensiltään kovin tiheästi käytettyjä (Herlin, Leino & Visapää 2005: 17). Onkin tärkeää muistaa, että yksittäinen piirre, esimerkiksi runsas allomorfinen vaihtelu, ei vielä kerro lekseemin muutoksesta, vaan muutosta voidaan ennustaa huomioimalla laajempi kehys (Paunonen 2003: 216).

Vokaalivartalomuodot on huomioitu myös lapsenkielen kehityksessä, tosin E-infinitiivimuotoisia vokaalivartaloistuneita esiintymiä ei tiettävästi ole lapsenkielessä juurikaan esiintynyt. Kirjoitetussa kielessä E-infinitiivit ovatkin paljon yleisempiä kuin puhekielessä (Herlin ym. 2005: 18). Klaus Laalo on teoksessaan *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat* (2011) tutkinut lapsenkielen kehitystä. Hänen tutkimuksessaan lapsenkielen kehitysvaiheet on jaettu esikielioppiin eli esimorfologiaan, varhaiskielioppiin eli varhaismorfologiaan ja kieliopin jäsentymisvaiheeseen. Esimorfologisen vaiheen ilmaukset ovat tavallisesti jäljiteltäviä, yksisanaisia ja taivuttamattomia. Varhaismorfologiseen vaiheeseen lapsi siirtyy, kun hän on oppinut erilaisia sananmuotoja sekä niiden eroja ja yhtäläisyyksiä. Tällöin hän alkaa hahmottamaan esimerkiksi muotojen välisiä suhteita sekä

käyttämään useampisanaisia ilmaisuja. Jäsentyminen vaiheessa lapsi on omaksunut kielen morfologian pääpiirteet verbintaivutuksen, nominintaivutuksen ja sananmuodostuksen osalta. Jäsentyminen vaiheessa erottuvat usein kielikohtaiset suuntaukset, ja suomen kielessä esimerkkinä tällaisesta tendenssistä onkin vokaalivartalon suosiminen konsonanttivartalon sijaan. (Laalo 2011: 20–24.)

Laalo (2011) on havainnollistanut vokaalivartalomuotoja lapsi-informanttiensa Marin ja Tomin puheissa. Etenkin nominien yksikön partitiiveissa ja joissakin verbimuodoissa Mari ja Tomi käyttivät vokaalivartalomuotoja. Esimerkiksi Mari käytti 2-vuotiaana muotoja **sateenkaarea* ja **mereä*. Marin puheessa vokaalivartaloita havaittiin myös muun muassa passiivimuodoissa (**juoksetaan*), A-infinitiiveissä (**nousea*), NUT-partisiipeissa (**kuulunut*) ja monikon 2. persoonan imperatiiveissa (**avakaa*). (Laalo 2011: 231–244.) Myös Tomi alkoi 2-vuotiaana käyttää vokaalivartaloisia yksikön partitiiveja (**pienee*, **lämpimää*). Verbeissä Tomi tuotti vokaalivartalomuotoja eniten passiivimuodoista (*ei *juokseta*, **potkaisetaan*) ja NUT-partisiipeista (*ei *pääseny*). (Laalo 2011: 244–247.)

Laalo arvelee vokaalivartalotendenssin syyksi vokaali- ja konsonanttivartaloiden välistä jännitettä taivutusjärjestelmässä, ja tästä merkkinä ovat aikuistenkin puheessa tavattavat satunnaiset vokaalivartaloistuneet muodot (Laalo 2011: 229). Jäsentyminen vaiheessa innovatiivisia vokaalivartaloita voi esiintyä runsaasti, sillä tällöin lapselle on muodostunut käsitys olennaisimmista suffiksiaineksista, mutta yhtä lailla hänen sanavarastonsa kasvaa nopeasti ja sisältää eri tavalla taivutettavia sanoja. Jäsentäessään taivutusta lapsi usein liittyy pääteainekset juuri vokaalivartaloon, sillä se on vartalovarianteista yleisin. (Laalo 2011: 250–251.)

Lapsenkielen vokaalivartalomuotoja on tutkinut myös Helka Riionheimo (2002). Hänen tyttärensä puheessa havaittiin muun muassa vokaalivartaloisia aktiivin imperfektejä, NUT-partisiippeja, A-infinitiivejä, imperatiiveja ja passiivitaivutuksia (Riionheimo 2002: 259). Esimerkiksi *nähdä*-verbistä lapsi tuotti vokaalivartaloisia muotoja **näkeny* ja **näkeä* (Riionheimo 2002: 262–263).

Lapsenkielen ohella myös murteissa on havaittu vokaalivartaloistuneita muotoja. Hannele Forsberg (1998) on tutkinut väitöskirjassaan murteiden potentiaalimuotoja. Esimerkiksi verbit *tulla*, *mennä* ja *panna* esiintyivät vokaalivartaloisina, ja tämän on arveltu osin

johtuvan homonymiasta murteissa, joissa yleisgeminatio on yleinen (Forsberg 1998: 164). Vokaalivartaloiset potentiaalimuodot **tulenee*, **menenee* ja **panenee* olisivat potentiaalissa norminmukaisesti *tullee*, *mennee* ja *pannee*, joten on mahdollista, että erottaakseen muodot yleisgeminatiosta kielenkäyttäjät suosivat norminvastaista, vokaalivartaloistunutta varianttia.

3. TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimusaineistonani toimii Suomi24- ja Ylilauta-keskustelupalstoilta kerätty aineisto, jonka olen kerännyt Kielipankin Korp-konkordanssihakuohjelmalla¹. Korpissa olen tehnyt haun hakusanalla *näkie*. Olen käyttänyt haussani laajennettua hakua ja toimintoa ”sana alkaa”. Olen samaistanut pien- ja suuraakkoset, jotta ohjelma löytäisi niin isolla kuin pienellä alkukirjaimella kirjoitetut vokaalivartaloistuneet esiintymät, kokonaan suuraakkosilla kirjoitetut tapaukset tai esimerkiksi kaksi isoa alkukirjainta sisältävät muodot. Suomi24-palstan keskustelut ovat vuosilta 2001–2020. Ylilauta-palstan keskustelut ajoittuvat vuosille 2012–2014. Ylilauta-korpuksessa on virkkeitä 2 219 311. Suomi24-aineisto sisältää 20 korpusta ja käsittää 351 985 002 virkettä. Sanemäärä kyseisellä aineistolla on puolestaan 4 132 665 850. Ylilauta on keskustelupalstoista huomattavasti pienempi, ja kyseinen korpus tuottikin aineistooni vain 2 tapausta. Selkeyden vuoksi käytän tutkielmassani esimerkkeinä vain Suomi24-palstan virkkeitä.

Internetkieltä on kuvailtu kirjoitetuksi puheeksi (Crystal 2006: 26–27). Internetkeskustelut antavatkin hyvää osviittaa kielessämme tapahtuvista muutoksista. Ajatellaan, että mikä tahansa kirjoitettu voi periaatteessa esiintyä internetissä, sillä suuri osa teksteistä löytyy verkosta esimerkiksi elektronisten tekstiarkistojen muodossa. Ylipäättään internetiä pidetään graafisesti monivivahteisempänä kuin mitään muuta kirjoitetun kielen kenttää. Riippumatta siitä, millaista kirjallista kieltä olemme paperille kirjoitetussa maailmassa kohdanneet, ajatellaan paperille kirjoitetun maailman kielipiirteillä olevan sähköinen vastine verkossa. (Crystal 2006: 204–206.)

Toisaalta korpuksset ovat melko muuttumattomia. Keräämäni keskustelut ajoittuvat tietyille vuosille, joten aineistoni voi antaa kuvan vain tietyn aikavälin kielellisistä ilmiöistä. Lisäksi aineistonani toimivat vain kahden keskustelupalstan keskustelut. Tällöin myös tutkimani ilmiö kuvautuu vain kahdella tietyllä palstalla käytyjen keskustelujen perusteella. Toisaalta esimerkiksi Suomi24-korpus sisältää laajan aineiston suhteellisen pitkältä aikaväliltä, joten keräämäni aineisto antaa osaltaan luotettavaa ja tarkkaa kuvaa vokaalivartaloistuneiden muotojen käytöstä kielessä.

---

¹ <https://korp.csc.fi/korp/>

Kuten luvun alussa kerroin, olen tehnyt Korpissa laajennetun haun hakusanalla *näkie*, joka on innovatiivinen *nähdä*-verbin E-infinitiivin alivartalo. *Näkie* tuottaa molemmat sijamuodot (instruktiivi ja inessiivi), joissa E-infinitiivit voivat esiintyä. Haku tuotti 492 tutkimukseen kelpavaa esiintymää. Osan tuloksista olen joutunut karsimaan aineistostani kirjoitusvirheiden tai muiden epäselvyyksien vuoksi. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi muodot, joissa kirjoittaja on tarkoittanut jotakin muuta muotoa, mutta kirjoittanut sen virheellisesti. Esimerkissä (1) kirjoittaja on todennäköisesti tarkoittanut käyttäen aktiivin indikatiivin preesensin yksikön 3. persoonan muotoa *näkee*. Osassa tapauksista en ole ollut varma kirjoittajan tarkoituksesta, joten myös tällaiset esiintymät olen jättänyt tutkimusaineistoni ulkopuolelle (esimerkki (2)). Esimerkin (2) sisältö ei selvinnyt edes alkuperäisestä viestiketjusta, mutta esimerkin (3) tapauksessa alkuperäisestä keskustelusta selvisi, että kyse on näkin poistamisesta, jolloin kyseinen esimerkki luonnollisestikin jäi aineistoni ulkopuolelle. Esimerkissä (4) kirjoittaja on luultavasti tavoitellut MA-infinitiivin illatiivia *näkemään*, mutta kirjoittanut sen virheellisesti. Lisäksi aineistossani on tapauksia, joissa on sama virke useaan otteeseen. Tämä selittyy keskustelupalstalle kirjoittaneiden tavasta lainata toisten kirjoittajien kirjoituksia. Aineistossa useaan otteeseen esiintyneet virkkeet olen huomionnut vain alkuperäisen kirjoittajan käyttämänä, en siis ole laskenut lainattuja tapauksia enää uudelleen aineistooni.

- (1) *Hänestä **näkie** jo kasvoista, että on henkisesti häiriintynyt* (S)²
- (2) *Sanonks Koon **näkie**?* (S)
- (3) *Tätä sivellään näiden **näkien** päälle, niin vähän ajan kuluttua pitäisi lähteä herkästi harjalla tai rätillä pois.* (S)
- (4) *Oikeastaan siitä alkoi siitä kummallinen aika, että ensin Jumalan Sanan, Jeesuksen tuttavuus toi valtavan ilon ja riemun, mutta hiljalleen alkoikin tulla vaikeita asioita ja jouduin **näkiemään** ihmisen, niin itseni, kuin kaikkien muidenkin kyvyttömyyden elää Jeesuksen opetusten mukaan.* (S)

Kuten mainitsin, aineistoon kelpaavia tapauksia sain 492 kappaletta. Esimerkeissä (5–6) on vokaalivartaloistunut inessiivimuotoinen E-infinitiivi. Kyseisissä esimerkeissä on myös yksikön tai monikon 3. persoonan possessiivisuffiksi *-än* liittyneenä vartaloon. Esimerkeissä (7–8) on puolestaan instruktiivimuotoinen E-infinitiivi.

- (5) *siis nii ku onhan varmaan kirurgeja jotka ei pyörry **näkiessään** verta ja ne on yö vuoroissa väsymättä – – .* (S)

² Esimerkin lopussa oleva (S)-merkintä tarkoittaa, että virke on peräisin Suomi24-palstalta.

- (6) *Tietysti jos pikkulapset rupeavat itkemään **näkiessään** naamasi, flaksi ei muutenkaan välttämättä käy samalla tavoin kuin jollain hunksilla :-)* (S)
- (7) *– – vähän semmoinen olo kuin ryömisi siinä linnanmäen vekkelatalon ihme-painovoimahuoneessa pimeässä silmät kiinni unia **näkien**.* (S)
- (8) *Jotkut ovat onnellisia viihtyessään valmismatkan tarjoamassa tutussa ja turvallisessa Goassa, toiset tykkäävät resuta ympäriinsä kokien ja **näkien** turis-tirantojen ulkopuolista Intiaa.* (S)

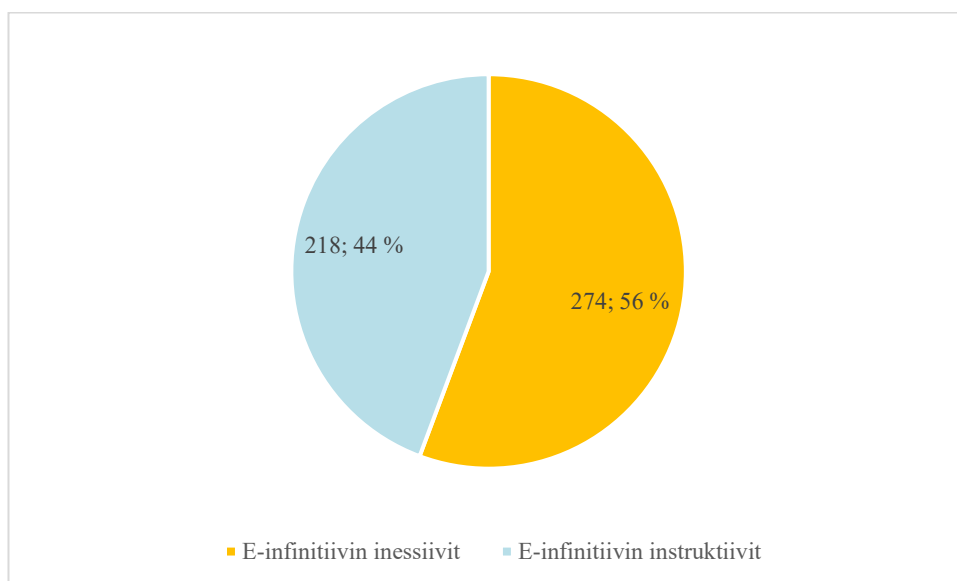

4. ANALYYSI

Aloitan analyysin luvusta 4.1. erittelemällä *näkie-alivartalon morfologisten kontekstien lukumäärän aineistossani. Tämä tarkoittaa vokaalivartaloistuneiden E-infinitiivien sija-
muotojen tarkastelua. Lisäksi erittelen myös possessiivisuffiksit, jotka E-infinitiivien
inessiiveihin liittyvät. Luvussa 4.2. ja sen alaluvuissa keskityn morfosyntaktisten ympä-
ristöjen tarkasteluun. Luvussa 4.2.1. esittelen inessiivi- ja instruktiivimuotojen käyttöä
aineistossani. Luvussa 4.2.2. käsittelen aineistoni E-infinitiivin instruktiivien saamia laa-
jennuksia. Luvussa 4.2.3. syvennyn E-infinitiivin inessiivien subjektin ilmaisuun. Lu-
vussa 4.2.4. esittelen aineistossani esiintyvää possessiivisuffiksien käytön variaatiota. Lu-
vussa 4.3. keskityn semantiikkaan, mikä tarkoittaa aineistossani esiintyvien vokaalivar-
taloisten *nähdä*-verbiin merkitystehtävien analysointia. Yhteenvetoluvussa 4.4. kokoan
analyysini keskeisimpiä tuloksia yhteen ja teen johtopäätöksiä vertailemalla tuloksiani
aiempiin tutkimuksiin.

4.1. Morfologiset kontekstit

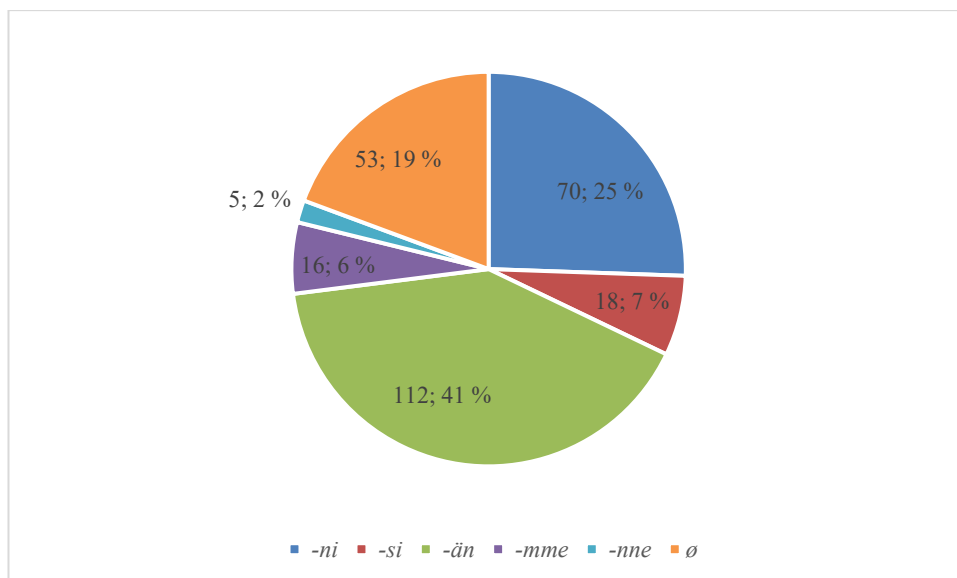
Aineistoni vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbiin E-infinitiivit jakautuvat kahteen E-infini-
tiiville ominaiseen sijaan, joita ovat yksikön instruktiivi ja inessiivi. Kuviossa 1 havain-
nollistan aineistoni morfologisten kontekstien jakautumista.

KUVIO 1. Aineiston inessiivi- ja instruktiiviesiintymät.

Kuviosta 1 huomataan, että inessiivimuotoisia (esim. **näkiessä*) tapauksia on 274 kappaletta, kun taas instruktiivimuotoisia tapauksia (**näkien*) on 218. Inessiiviesiintymät kattavat siis 55,7 % aineistostani. Vastaavasti instruktiiviesiintymien prosentuaalinen osuus on 44,3 %. Muodot jakautuvat aineistossani siis hyvin tasaisesti. Toisaalta E-infinitiivillä on vain kaksi mahdollista sijaa (VISK 2008 § 120), joten sinänsä molempien muotojen esiintyvyys ei ole erityisen yllättävää. Inessiivi on sijana yleisempi kuin instruktiivi. Esimerkiksi Lauseopin arkistossa inessiivien tekstiesiintymät kattavat 6,8 %, kun taas instruktiivimuodoilla vastaava osuus on 2 %. (VISK 2008 § 1227.) Toisaalta E-infinitiivissä instruktiivimuotoisia sijaesiintymiä on Lauseopin arkiston yleiskielisen aineiston mukaan 7,2 %, kun taas inessiivimuotoisia E-infinitiivejä on 8,6 % (VISK 2008 § 1228). Lauseopin arkistossa instruktiivi- ja inessiiviesiintymät jakautuvat tasaisesti, mikä osaltaan tukee tuloksiani, sillä aineistossanikin sijamuodot jakautuivat tasaisesti keskenään. Verbien infinitiivimuotojen sijajakauma eroaa hieman nominien jakaumasta. Inessiivi esiintyy E- ja MA-infinitiiveissä (*syödessä, syömässä*). Yhtä lailla instruktiivi toimii infinitiivien muotona tavallisemmin kuin nominien muotona. (VISK 2008 § 1228.) Sen sijaan vertailukohtaa muiden sijamuotojen yleisyyteen E-infinitiiveissä en voi tehdä, sillä kyseisen infinitiivin ainoat sijavaihtoehdot ovat inessiivi ja instruktiivi.

Inessiivisijaiset E-infinitiivit voivat sisältää possessiivisuffiksin (VISK 2008 § 120), kuten luvussa 2.2. kerroin. Osaan aineistoni inessiivisijaisista E-infinitiiveistä onkin liittynyt possessiivisuffiksi. Kuviossa 2 havainnollistan inessiivin päätteiden jälkeen esiintyviä possessiivisuffikseja aineistossani. Kuviossa on osoitettu myös esiintymät, jotka eivät sisällä possessiivisuffiksia.

KUVIO 2. Aineiston E-infinitiivien inessiiveihin liittyvät possessiivisuffiksit.

Kuvio 2 osoittaa, että aineistossani esiintyvät possessiivisuffiksit ovat *-ni*, *-si*, *-än*, *-mme* ja *-nne*. Huomionarvoista on, ettei aineistossani esiinny lainkaan 3. persoonan possessiivisuffiksia *-nsA*. *-nsA*-suffiksi on 3. persoonan possessiivisuffiksin variantti *-Vn*-suffiksin ohella. Yleiskielessä variantti *-Vn* on yleisempi, sillä *-nsA*-päätte voi toisinaan kuulostaa murteelliselta tai vanhahtavalta sijapäätteiden jälkeen. (VISK 2008 § 95.) Mahdollista on, että *-nsA*-variantin edustumattomuus selittyy juuri sillä, että sitä pidetään esimerkiksi vanhahtavana tai artikulaatiota mutkistavana. Voi olla, että **näkiessään*-muoto on helpompi artikuloida, joten kielenkäyttäjät suosivat mieluummin *-Vn*-varianttia.

Kuviosta 2 nähdään, että yleisimmin E-infinitiivin vokaalivartaloistuneeseen inessiivimuotoon liittyy yksikön tai monikon 3. persoonan possessiivisuffiksi (*-än*). Yksikön tai monikon 3. persoonan possessiivisuffiksillisia muotoja on aineistossani yhteensä 112 kappaletta. Esimerkissä (9) on havainnollistus *-än*-päätteisestä possessiivisuffiksista aineistossani. Kyseisistä possessiivisuffikseista kaksi on todennäköisesti kirjoitusvirheellisiä muotoja (esimerkit (10–11)), mutta olen päätellyt kontekstista, että kirjoittaja on luultavasti tavoitellut muotoa **näkiessään*, joten olen laskenut tällaiset esiintymät osaksi yksikön tai monikon 3. persoonan possessiivisuffikseja. Norminmukaisesti esimerkiksi (10) kuuluisi olla yksikön 2. persoonan possessiivisuffiksi *-si*. Kuten luvussa 3 tuli esille, internetkieli on ikään kuin kirjoitettua puhetta (ks. Crystal 2006: 26–27), minkä aineistoa analysoidessani huomioin. Pelkästään internetkielen puhekielisyydellä ei kuitenkaan voi

selittää satunnaisia kielioppivirheitä, sillä taustalla vaikuttanee myös kielenkäyttäjän kielitaidon harjaantuneisuus. Täytyy kuitenkin muistaa, etten voi tietää kirjoittajan alkupe-
räisiä tarkoituseriä – on mahdollista, että hän on tavoitellut myös possessiivisuffiksitonta
muotoa *näkiessä, mutta painanut näppäintä *ä* hieman liian pitkään.

- (9) *hamsteri stressaantuu **näkiessään** kissan.* (S)
 (10) *luulisi että poikaystäväsi olisi hyvillään koska tietää ainakin että pidät hä-
nestä koska olet niin onnellinen hänet **näkiessä** – –* (S)
 (11) *Vai oletko niitä tyyppejä, jotka **näkiessän** vain aallon harjan kuvittelevat, että
muuta osaa aallosta ei olisi olemassakaan.* (S)

Kuviosta 2 voi havaita, että yksikön 1. persoonan possessiivisuffikseja *-ni* (ks. esimerkki
(12)) on aineistossani toiseksi eniten (70 tapausta). Esimerkki (12) on innovatiivista muo-
toa lukuun ottamatta yleiskieltä tavoitteleva virke, mikä osoittaa sen, että aineistossani on
paljon variaatiota tyylin suhteen. Kuten jo edellä tuli ilmi, joissakin esimerkeissä tyyli on
hyvin puhekielinen. Edelleen kuviosta 2 huomataan, että yksikön 2. persoonan possessii-
visuffikseja (*-si*) on aineistossani 18 kappaletta eli kolmanneksi eniten (esimerkki (13)).
Esimerkin (14) loppuheittoisen muodon *näkiessäs olen luokitellut kuuluvaksi yksikön
2. persoonan possessiivisuffikseihin. Puhutussa kielessä loppuheittoisuus on tyyppillistä
s:n jälkeen. Muotoryhmissä esimerkiksi yksikön 2. persoonan possessiivisuffiksin jäl-
keen voikin esiintyä loppuheittoisuutta. (VISK 2008 § 37.)

- (12) *Haluamme turvallisuutta ja ilahdun **näkiessäni** poliisin partion asuinalueel-
lani tai pursiseuran rannassa.* (S)
 (13) *Joskus **näkiessäsi** lanttuja syöviä naureskelet mielessäsi että "luojan kiitos
mun ei tarvi tota sontaa syödä ..* (S)
 (14) *Vaikka joku osa susta vierailiskin kotitalossa unia **näkiessäs**, niin se on vielä
kaukana siitä että varsinaista, ihmisten havaitsemaa kummittelua tapahtuis.
(S)*

Kuvio 2 havainnollistaa myös, että vähiten aineistossani on monikon 1. ja 2. persoonan
possessiivisuffikseja (*-mme* ja *-nne*) (ks. esimerkit (15–16)). Ensimmäisiä on 16 ja jäl-
kimmäisiä 5. Inessiivejä, joihin ei liity possessiivisuffiksia ollenkaan, on aineistossani 53
kappaletta (ks. kuvio 2). Esimerkissä (17) havainnollistan tällaista tapausta.

- (15) *Olisikohan hän minulle "ilkeä" **näkiessämme** joskus?* (S)
 (16) *Entä jos sinä olitkin näissä yhteydenotoissa se aktiivinen puoli ja hän olisi
lopettanut jo aiemminkin, mutta päätti sitten **näkiessänne** kertoa asiasta?* (S)

- (17) *Juuri tuon vuoksi en keiku enää deittipalstalla, koska itse loin miehille tietyn ulkonäön vaikkakin kuvan perusteella mutta livenä **näkiessä** tämä olikin kaikkea muuta kuin se, joksi olin hänet kuvitellut. (S)*

Possessiivisuffiksien osalta variaatiota aineistossa on melko runsaasti. Eniten esiintyy yksikön tai monikon 3. persoonan possessiivisuffiksia *-än*. Osa possessiivisuffiksiesiintymistä on norminvastaisia, kuten esimerkin (10) kohdalla arvelin. Esittelen alaluvussa 4.2.4. virkkeitä, joissa possessiivisuffiksin käytössä esiintyy persoonakongruenssivirheitä.

Suomen possessiivisuffiksin variaatiota ja kehitystä kirjoitetussa kielessä on tutkinut Mikko Laasanen (2021). Hän on mm. selvittänyt, onko kirjoitetussa kielessä merkkejä possessiivisuffiksien käytön vähenemisestä, sillä ilmiö on puhutun kielen tutkimuksissa huomattu (Laasanen 2021: 51). Tapaustutkimuksissa on tarkasteltu possessiivisuffiksin käyttöä eriaikaisten korpusten avulla. Sanomalehtikielessä 3. persoonan possessiivisuffiksi on ollut vallitseva vuosikymmeniä, mutta oppikirjoissa, fiktiossa ja kirjoitelmissa sen osuus on ollut 15–20 % pienempi. Sanaluokkajakauman suffiksillisista esiintymistä noin 10 % oli verbejä. Yksikön 2. persoonan possessiivisuffiksi on harvinainen lukuun ottamatta oppikirjaesiintymiä. (Laasanen 2021: 52.) Omassa tutkimuksessanikin yksikön 2. persoonan possessiivisuffikseja on vain 18 kappaletta, joten osaltaan tulokseni tukevat aiempia tutkimuksia.

4.2. Morfosyntaktiset kontekstit

Seuraavaksi tarkastelen aineistoni morfosyntaksia. Alaluvussa 4.2.1. esittelen yleisiä havaintoja aineistoni inessiivi- ja instruktiivimuotojen käytöstä. Luvussa 4.2.2. tarkastelen instruktiiviesiintymien laajennuksia. Luvussa 4.2.3. valotan inessiivimuotojen subjektin ilmaisua. Luvussa 4.2.4. puolestaan keskityn possessiivisuffiksien käytön variaatioon aineistossani.

4.2.1. Inessiivi- ja instruktiivimuotojen käyttö

Aineistoni E-infinitiivin inessiivien syntaktisissa konteksteissa ei ole oikeastaan variaatiota, sillä muodot esiintyvät osana temporaalirakennetta. Temporaalirakenne on infiniittinen lauseke, joka toimii adverbialina. Temporaalirakenne on puiteadverbiaali, sillä se kertoo, minkä toisen tapahtuman ajankohtaan hallitsevan lauseen tilanne sijoittuu. Rakenteen tehtävä on samankaltainen kuin *kun*-lauseella. (VISK 2008 § 543.) Esimerkeissä (18–21) havainnollistan aineistoni temporaalirakenteissa esiintyviä E-infinitiivin inessiivejä. Olen lisännyt esimerkkeihin hakasulkeet, jotta infinitiivilausekkeet havainnollistuisivat selkeämmin. Temporaalirakenteessa on tavallisesti genetiivisijainen subjekti. Jos subjektina on persoonapronomini, liittyy verbiin possessiivisuffiksi (*Minun ollessani* –). (VISK 2008 § 546.) Genetiivimäärite ja possessiivisuffiksi esiintyvät samoin ehdoin kuin substantiivilausekkeissa. Pelkällä possessiivisuffiksilla ilmaistaan subjektia, mikäli 1. tai 2. persoonan pronominia ei ole ilmipantu tai jos hallitsevassa rakenteessa on sama subjekti. (VISK 2008 § 546.) Tällaista tapausta havainnollistavat esimerkit (18–19). Temporaalirakenteen genetiivisijaiset subjektit ja hahmottuvat esimerkeistä (20–21).

- (18) [*Hänet näkiessäni*] muutun kuuroksi ja menen aivan lukkoon ja sekaisin. (S)
 (19) Kosmetologi [*näkiessään ihosi*] saattaisi osata antaa arviota, kuinka monta hoitokertaa tarvitaan tai etä miten paljon yksi jo auttaa. (S)
 (20) Joutuvat ryyppäämään kotona [*penskojen näkiessä humalikkaat vanhempansa*]. (S)
 (21) Kunhan ahne demari vain saa lisää liksaa [*muiden näkiessä nälkää*], niin demari on mielissään. (S)

Esimerkkien (20–21) genetiivisubjektit ovat *penskojen* ja *muiden*. On kuitenkin tärkeää huomioida, että subjektin ilmaisussa possessiivisuffiksin avulla on eroavaisuuksia yleis-kielen ja puhekielen välillä. Tällä tarkoitan esimerkiksi puhekielessä toisinaan esiintyviä virheitä persoonakongruenssissa sekä genetiivisubjektin jälkeen ilmenevää possessiivisuffiksittomuutta. Aineistoni on melko puhekielistä, joten variaatiota possessiivisuffiksin käytön suhteen esiintyy jonkin verran. Esittelen aineistossani esiintyvää possessiivisuffiksin norminvastaista käyttöä tarkemmin alaluvussa 4.2.4.

Kuten luvussa 2.2. tuli ilmi, instruktiivimuotoisilla E-infinitiiveillä ilmaistaan pääosin tekemisen tapaa tai kahden prosessin samanaikaisuutta (ks. VISK 2008 § 495; Pokela 2005:

301). Syntaktisesti suurin osa aineistoni E-infinitiivin instruktiiveista on tekemisen samanaikaisuutta tai tapaa (esimerkit (22–23)) ilmaisevia adverbiaalimääritteitä. Aineistosani on kuitenkin myös sellaista E-infinitiivin instruktiivin käyttöä, joka ei tunnu sopivan tavan tai samanaikaisuuden kuvaamiseen. Esimerkki (24) hahmottuu ikään kuin meta-tekstuaalisena kommenttina, jota voi verrata vaikkapa sanontaan *suoraan sanoen*. Esimerkeissä (25–26) instruktiivilla kuvataan syy-seuraussuhdetta tai perustetta. Sen sijaan esimerkeissä (27–29) instruktiivia käytetään näkökulman ilmaisemisessa. Esimerkin (28) *paikallisista olosuhteista *näkien* voitaisiin semanttisesti ilmaista myös instruktiivimuodolla *käsin: paikallisista olosuhteista käsin*. Esimerkin (29) infinitiivilausekkeen *laajemminkin *näkien* merkitys muistuttaa näkökulman ilmaisua. Sama merkitys voitaisiin kuvata esimerkiksi *ajatella*-verbin avulla (*laajemminkin ajatellen*). Esimerkeissä (30–31) instruktiivimuodot saavat objektit *Jammu:n historian* ja *sun tilanteen*. E-infinitiivin instruktiivin käyttöä tutkineen Katja Virpirannan (2017: 68) aineistossa kyseisen infinitiivin vältettävään käyttöön lukeutuivat esimerkiksi keinon, ehdon, selityksen tai välineen ilmaukset. Esimerkit (25–26) voisivat sopia selityksen ilmauksiksi. Virpirannan (2017: 43) tutkimuksessa selitykseksi luokiteltavissa ilmauksissa E-infinitiiviä yritettiin käyttää *sillä*-lauseen funktiossa. Esimerkit (25–26) voidaan myös tulkita selityksen ilmauksiksi, joissa E-infinitiivillä on voitu yrittää korvata *sillä*-lausetta. Kyseiset esimerkit voisivat sopia myös ehdon ilmauksiksi. Virpirannan (2017: 68) aineistossa ehtoa ilmaistiin pääosin *ottaen huomioon* -rakenteella, ja aineistoni esimerkit voitaisiin muotoilla ilman *nähdä*-verbiä esimerkiksi muotoon *ottaen huomioon asenteensa* tai *ottaen huomioon ip-osoitteen*. Ehdon ilmauksiin pitäisi kuitenkin sopia konjunktiot *jos* ja *kun*, eivätkä ne esimerkkeihini oikein sovi. Tämän vuoksi selityksen ilmaus sopii esimerkkeihin paremmin.

- (22) *Monet äänestäjät katsastelevat näitä saitteja [näkien minkä mielisiä ihmisiä eri puolueissa on].* (S)
- (23) *Tuntui oudolta olla näin, [näkien ja kuullen kaiken], joskin suojien läpi vaimennettuna, mutta pystymättä tuntemaan, koskettamaan, haistamaan muuta kuin tuon tehokkaan suojan.* (S)
- (24) [*Rehellisesti näkien*] *tuossa nostetaan vain omahyväisesti pienen köyhän maan roolia.* (S)
- (25) *he eivät tiedä hädästä mitään, [asenteistaan näkien!]* – – (S)
- (26) – – *Äläkä kirjoittele tollasia tähän seinäjoki palstalle, ku et kuitenkaan ole seinäjoelta, veikkaan, ainakin [tosta ip-osoitteesta näkien...]* (S)
- (27) *Kaikilla meillä on tietolähteitä olemassa ja [sieltä näkien] huomaa väittäjien pohjan olevan hyvin inhimillisissä mitoissa.* (S)
- (28) *Sun pitää lukea strategista karttaa [paikallisista olosuhteista näkien], EI Suomen.* (S)

- (29) *Ei kai nyt sentään ole ihanteena pitää oletusarvoisesti kaikesta, mutta kyllä hyvistä maalauksista voi pitää [laajemminkin näkien].* (S)
 (30) *(Tosin [Jammu:n historian näkien] hyvin todennäköistä).* (S)
 (31) *Jooh, kyllä mä [sun tilanteen näkien] ymmärrän, että asian noin näet.* (S)

Aineistoni E-infinitiivin instruktiivit noudattavat puhekielisyydestä huolimatta yllättävän hyvin kielenhuollon normeja, sillä pääosin niitä käytetään juuri tavan tai samanaikaisuuden ilmaisemiseen. Aineistossani on kuitenkin joitakin edellä olevien esimerkkien kaltaisia E-infinitiivin instruktiiveja, joiden merkityssisältö ei sovi prototyyppisen E-infinitiivin instruktiivin kuvaukseen. Perinteisesti kielenhuolto on suhtautunut kielteisesti sellaiseen E-infinitiivin instruktiivin käyttöön, jossa infiniivimuoto ei osoita tekemisen tapaa, vaan on ennemmin itsenäisen lauseen kaltainen (esim. *Terroristi oli vankilasta paettuaan matkustellut laajasti ympäri Eurooppaa saaden ilmeisesti rahallista tukea jostakin.*). E-infinitiivin instruktiivin on katsottu sopivan huonosti myös sellaisiin lauseisiin, joissa infiniivin tekeminen on myöhempää kuin hallitsevan verbin tekeminen (esim. *Hän oli virallisissa tehtävissä YK:ssa marraskuussa matkustaen kotimaahansa 13. joulukuuta.*). (Itkonen & Maamies 2012: 80–81.) Myös *johtuen-* ja *koskien-*infinitiivien käyttöön on suhtauduttu torjuvasti (Itkonen & Maamies 2012: 81). Omassa aineistossani ainakin esimerkiksi (30) E-infinitiivin instruktiivin käyttöä voisi verrata myös *johtuen-*infinitiiviin (*Jammun historiasta johtuen*), mutta myös esimerkiksi *Jammun historian tietäen* -tyyliseen ilmaukseen.

Aineistossani on kaksi virkettä, joissa E-infinitiivin instruktiivi toimii adpositiona (ks. esimerkit (32–33)). Kyseiset esimerkit ovat *Ison suomen kieliopin* (VISK 2008 § 993) mukaan näkökulmaa ilmaisevia adverbiaaleja, joihin *nähden-*muotokin kuuluu. **Näkien-*muodolla kirjoittaja on saattanut tavoitella muotoa *nähden*. *Nähden* kuuluu *alkaen-* ja *koskien-*tyyppisiin E-infinitiivin instruktiivin adpositioleksikaalistumiin. Adpositioilla ilmaistaan olion tai asian suhdetta johonkin entiteettiin. Merkitykseltään adpositiot ovat tarkempia kuin semanttisesti rikkaat sijapääätteet, sillä adpositioilla voidaan suhteutuksen lisäksi ilmaista muun muassa lokatiivista, temporaalista tai kausaalista suhdetta. (VISK 2008 § 687, 698.) *Kielitoimiston sanakirja* (KS 2021 s.v. *nähden*) kuvaa merkityksen sopivan esimerkiksi ilmauksiin *johonkin verrattuna*, *jonkun rinnalla*, *johonkin katsoen* tai *jonkun suhteen*. Esimerkkien (32–33) instruktiivit saavat illatiivitäydennykset [*Aamupostin yleiseen paskatasoon *näkien*] sekä [*näihin näppäimiin *näkien*]. Suhteutusta il-

maisevat adpositiot, joihin myös *nähd*en kuuluu, saavatkin tyypillisesti illatiivitäydennyksen (VISK 2008 § 698). Esimerkin (33) ilmaisu [*näihin näppäimiin *näkien*] on itselteni vieras – on mahdollista, että kirjoittaja tavoittelee esimerkiksi sanontaa *näillä näppäimillä*, mutta kirjoittajan tarkoituspöeristä en voi olla yksiselitteisen varma. Tarkastelen aineistoni adpositioleksikaalistumien semantiikkaa tarkemmin luvussa 4.3.

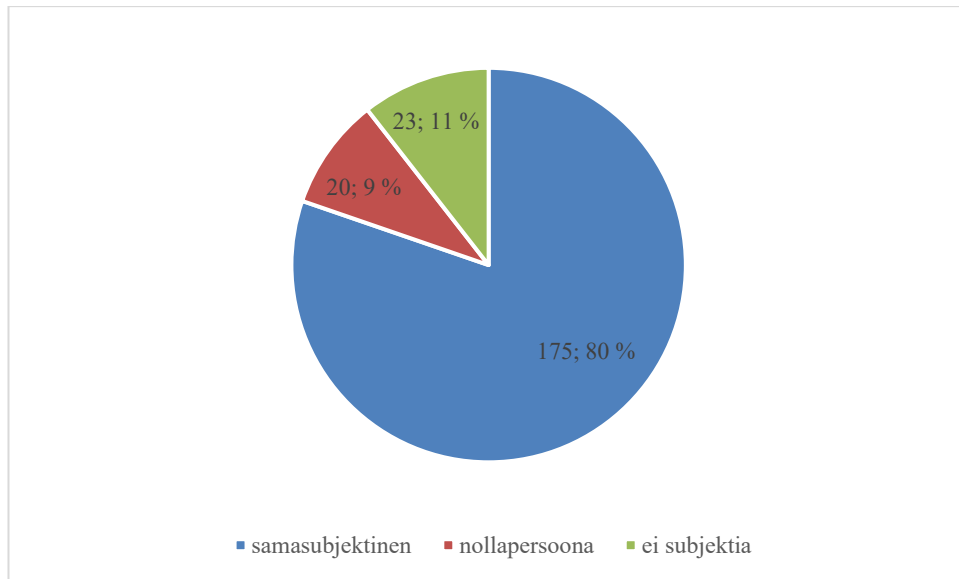
- (32) *Satuitteko näet lukemaan päivän lehdestä hyvätasaisen arkikkelin [Aamupostin yleiseen paskatasoon **näkien**]. (S)*
 (33) *huomenna on uusi päivä, tosin tuskin rankka ainakaan [näihin näppäimiin **näkien**]. (S)*

Lisäksi aineistossani on yksi adverbiksi leksikaalistunut rakenne, joka esiintyy kiteytyneessä rakenteessa [*Ilmin *näkien* –] (esimerkki (34)). Olen tulkinnut kirjoittajan tavoitelleen *silminnähd*en-kiteytymää. *Kielitoimiston sanakirja* (KS 2021 s.v. *silminnähd*en) kuvaa rakenteen olevan synonyymi ilmaisulle *ilmiselvästi*. *Ilmiselvästi* mielestäni sopisi-kin hyvin esimerkin (34) *Ilmin näkien* -rakenteen tilalle. Tarkastelen *silminnähd*en-lekseemin semantiikkaa tarkemmin luvussa 4.3. Aineistossani on myös tapauksia, jotka ovat pelkkiä infinitiivilausekkeita (esimerkki (35)). Tällaisten yhteydessä olen selvittänyt alkuperäisestä viestiketjusta kontekstia tarkemmin. Tarkastelen instruktiivimuotojen morfosyntaksia seuraavassa luvussa 4.2.2.

- (34) [*Ilmin **näkien***] *hän on nainen, koki itsensä "halvaksi" toisten (ja miesten) silmissä (S)*
 (35) [*Kokien ja näkien*]. (S)

4.2.2. Instruktiivimuotojen laajennukset

Seuraavaksi käsittelen aineistoni instruktiivimuotojen subjektin ilmaisua. Jäljempänä tässä alaluvussa tarkastelen kyseisten infinitiivimuotojen muita laajennuksia. Kuvioon 3 olen koonnut aineistoni instruktiivimuotojen subjektien ilmaisutavat.

KUVIO 3. Aineiston E-infinitiivin instruktiivien subjektin ilmaisu.

Pääosin aineistoni instruktiivimuotoiset tapaukset (**näkien*) ovat samasubjektisia hallitsevan lauseen kanssa (ks. kuvio 3 ja esimerkit (36–38)). Kuten luvussa 2.2. esittelin, infinitiivilausekkeen ja finiittiverbin samasubjektisuutta pidetään produktiivisimpana E-infinitiivin instruktiivin käyttötapana (ks. Pokela 2005: 294). Infinitiivirakenteet, jotka ilmaisevat tapaa, ovat usein samasubjektisia hallitsevan rakenteen kanssa. *Nähdä*-verbi voi kuitenkin esiintyä omasubjektisessa *en*-rakenteessa, mutta sen käyttöä pidetään rajoituneempana. (VISK 2008 § 515, 519.) Aineistossani ei kuitenkaan ole tällaisia omasubjektisia tapauksia. Yhteenkään aineistoni E-infinitiivin instruktiiviin ei ole liittyneenä myöskään possessiivisuffiksia. Kuten luvussa 2.2. mainitsin, E-infinitiivin instruktiivit voivat saada possessiivisuffiksin esimerkiksi tietyissä kiteymissä (*näh+te+ni*). Aineistossani ei kuitenkaan ole yhtäkään innovatiivista possessiivisuffiksin sisältävää instruktiivimuotoa (esimerkiksi **näkieni*, **näkiesi*).

- (36) *SITÄ EN POJALLENI TAHDO, [NÄKIEN ELÄMÄSSÄ JOTAIN PALJON PAREMPAA]!* (S)
- (37) *Voitko elää nyt [näkien, että sinulle jäi jotain minun menettämisen arvoista]* (S)
- (38) *Olen katkera [näkien vanhaan mutta tavallaan nykyisyyteen.]* (S)

Kuvio 3 osoittaa myös, että nollapersoona on toiseksi yleisin instruktiivimuotojen subjektin ilmaisu tapa (esimerkit (39–40)), joskin harvinainen aineistossani. Kun hallitsevasta rakenteesta puuttuu jäsen, joka toimii infiniittisen verbin subjektina, on infinitiivillä avoin

nollasubjekti. Infinitiivilausekkeet, jotka toimivat adverbialina, voivat sisältää nollasubjektin, vaikka hallitsevassa lauseessa on subjekti. Tällöin subjektia ei tulkita infiniittisen verbin tekijäksi. (VISK 2008 § 1357.)

- (39) *Parin päivän takia ei kannata maksaa 30 € (180 mk), kannattaa ottaa elämä hallintaan vaikka [nälkää **näkien**].* (S)
 (40) *Siksi kaikki opetus on Raamatussa oikeastaan piilotettuna että sen opetussäällön voi löytää vain [**vaivaa näkien**] ja silloinkin itse oivaltaen.* (S)

Joidenkin virkkeiden kohdalla infinitiivin subjektin ilmaisun analysoiminen ei ole ollut yksiselitteistä. Tällaisten esiintymien kohdalla olen tarkastellut alkuperäistä keskusteluketjua selvittääkseni subjektin ilmaisua tarkemmin. Esimerkit (41–43) olen luokitellut kategoriaan ei subjektiä. Tällaisia tapauksia on aineistossani 23 kappaletta (ks. kuvio 3). Esimerkki (43) muistuttaa *näinhän se on nähtävä* -ilmausta, mutta tässä yhteydessä kirjoittajan tarkoituksena ei voi olla varma. Ei subjektiä -kategoriaan olen luokitellut myös aiemmin esittelemäni adpositio- ja adverbitapaukset (ks. esimerkit (32–34)), sillä kyseisten tapausten kohdalla subjektin ilmaisua ei ole voinut tarkastella. Silloin, kun rakenne on leksikaalistunut esimerkiksi adpositioilmaukseksi, voidaan sitä pitää semanttisesti subjektittomana, sillä subjektiä ei samaisteta hallitsevaan subjektiin saati tulkita ihmistarkoitteiseksi. (VISK 2008 § 520.)

- (41) *Suomesta pois lähes 50 vuotta tuntuu sydämessä [**näkien** koko elämän kokonaisuuden tuntien olevan suomalainen.* (S)
 (42) [*Näkyvää unta **näkien** jota maailmaksi kutsutaan*]. (S)
 (43) [*Näinhän sen **näkien**, että musta-aukko on 'madonreikä' ajasta ajattomuuteen tai ajasta 'toiseen aikaan'*]. (S)

Aineistossani on myös kiteymän kaltaisia ilmauksia, joiden yhteydessä subjektin tarkastelu on vaikeaa (esimerkit (44–46)). Joissakin kiteymissä (esim. *kaikesta päätellen, ikäänsä katsoen*) tekijäksi on ajateltava subjektin sijaan yleinen henkilötekijä täsmentämättä sitä (Itkonen & Maamies 2012: 80). Tällaiset tapaukset olen luokitellut myös ei subjektiä -kategoriaan. Myös *Iso suomen kielioppi* (VISK 2008 § 515) käsittelee *kaikesta päätellen* -muotoa ja huomauttaa sen olevan adverbiksi leksikaalistunut *en*-rakenne. Esimerkit muistuttavat hieman adpositioita, mutta eivät sisällä illatiivitäydennystä luvun 4.2.1. adpositioesimerkkien (32–33) tavoin. Adverbien ja adpositioiden rajaa pidetään häilyvänä. Adverbit eivät saa useinkaan täydennystä, mutta voivat muodostaa lausekkeen joko määritteellisenä tai yksin. (VISK 2008 § 678.)

- (44) *Älä turhaan vedä herneitä nenään, sillä mitään et siinä ainakaan voita! tuliko selväksi, Äläkä kirjoittele tollasia tähän seinäjoki palstalle, ku et kuitenkaan ole seinäjoelta, veikkaan, ainakin [tosta ip-osoitteesta **näkien**...]* (S)
- (45) *Että ajattelevatko ne sosussa asian niin että saisin sen 1000e heinäkuussa jossain välissä niin en ole oikeutettu vai ajatteleeko ne asian tämän hetken kannalta eli riittääkö jos ei ole juurikaan rahaa eikä sitä ole [tilioitteista **näkien**] mihinkään tarpeettmiin tuhlaillut?* (S)
- (46) *Sun pitää lukea strategista karttaa [paikallisista olosuhteista **näkien**], EI Suomen.* (S)

Aineistoni vokaalivartaloiset E-infinitiivin instruktiivit käyttäytyvät saamiensa laajennusten suhteen odotuksenmukaisesti. Seuraavaksi erittelen instruktiivimuotojen saamia laajennuksia havainnollistaakseni vokaalivartaloisen muodon morfosyntaktisia esiintymisympäristöjä hieman. Esimerkit (47–52) havainnollistavat aineistoni vokaalivartaloisten instruktiivimuotojen lausekeympäristöjä.

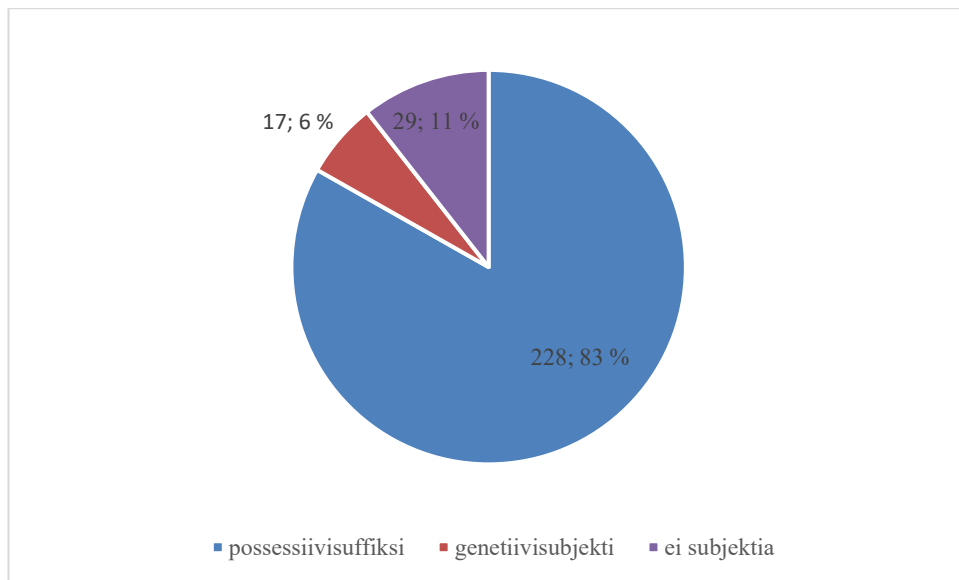
- (47) *Onhan se mukavaa katsella, kun mielipiteen muokkaajat ja lakien laativat nauttivat aikaan saannoksista [**näkien** työnsä tulokset konreettisesti].* (S)
- (48) *Istuin koneelle ja [meerin aiheen **näkien** ja lukien] tää pälkähti mieleen.* (S)
- (49) *Minun mielestäni pitäisi aina kuvitella, että se oma kumppani on kärpäsenä katossa [**näkien** ja kuullen kaiken], eikä siis pitäisi tehdä mitään, mikä voisi aiheuttaa mielipahaa kumppanille.* (S)
- (50) *Annat hyviä elämänneuvoja [**näkien** todella].* (S)
- (51) *Olen katkera [**näkien** vanhaan mutta tavallaan nykyisyyteen].* (S)
- (52) *[Rehellisesti **näkien**] tuossa nostetaan vain omahyväisesti pienen köyhän maan roolia.* (S)

Kuten luvussa 2.1. totesin, *nähdä* on transitiivinen verbi ja voi saada näin ollen objektin. On siis odotuksenmukaistakin, että myös aineistoni *nähdä*-verbin E-infinitiivin instruktiivit saavat laajennuksikseen objekteja, kuten esimerkin (47) [*työnsä tulokset*], esimerkin (48) [*meerin aiheen*] tai esimerkin (49) [*kaiken*]. Infinitiivilausekkeen laajennuksina toimivat myös esimerkkien (50–51) adverbiaalit [*todella*] ja [*vanhaan mutta tavallaan nykyisyyteen*] sekä esimerkin (52) [*Rehellisesti*].

4.2.3. Inessiivimuotojen subjektin ilmaisu

Seuraavaksi tarkastelen aineistoni E-infinitiivin inessiivien subjektin ilmaisua. Kuvioon 4 olen koonnut aineistoni inessiivisijaisten esiintymien subjektien ilmaisutavat. Aineis-

tossani subjektia ilmaistaan pelkällä possessiivisuffiksilla, mutta joukossa on myös genetiivisubjekteja. Kuten luvussa 4.2.1. kerroin, temporaalirakenteessa on tavallisesti genetiivisijainen subjekti, mutta mikäli 1. tai 2. persoonan pronominia ei ole tai jos hallitsevassa lauseessa on sama subjekti, ilmaistaan subjektia pelkällä possessiivisuffiksilla (ks. VISK 2008 § 546). Aineistoni genetiivisubjektiesiintymät ovat yhtä tapaista lukuun ottamatta possessiivisuffiksittomia. Tämän yhden possessiivisuffiksin sisältävän tapauksen olen siis luokitellut genetiivisubjekti-kategoriaan. Aineistossani on myös tapauksia, joista puuttuu infinitiivin subjektin ilmaisu kokonaan. Lisäksi aineistossani on tapauksia, joissa temporaalirakenteesta puuttuu norminmukaisesti sinne kuuluva possessiivisuffiksi. Joitakin tällaisia possessiivisuffiksittomia tapauksia olen sisällyttänyt possessiivisuffiksi-kategoriaan enkä esimerkiksi ei subjektia -kategoriaan. Mielestäni tällaisissa tapauksissa subjekti on ollut selvemmin havaittavissa rakenteesta – toisin kuin ei subjektia -kategoriasa, jossa infinitiivin subjektia ei yksiselitteisesti ole ollut.

KUVIO 4. Aineiston E-infinitiivin inessiivien subjektin ilmaisu.

Kuviosta 4 nähdään, että yleisimmin aineistoni infiniittisen lausekkeen subjektia ilmaistaan inessiiviesiintymissä possessiivisuffiksin avulla. Kuten edellä kerroin, pelkällä possessiivisuffiksilla ilmaistaan temporaalirakenteen subjektia usein silloin, kun persoonapronominia ei ole ilmipantu (ks. VISK 2008 § 546). Kun sama lause sisältää kaksi jäsentä, jotka ovat samatarkoitteisia, toisesta käytetään tavallisesti esimerkiksi refleksiivistä possessiivisuffiksia (VISK 2008 § 1445). Esimerkit (53–57) havainnollistavat aineistoni tapauksia, joissa subjektia ilmaistaan possessiivisuffiksin avulla.

- (53) *Vaistomaisesti [näkiessäni tuollaisen aidon ja lämpimän tilanteen], nappaan heistä muutaman valokuvan.* (S)
- (54) *[Näkiessämme] nukumme sylitysten, halailemme illat ja mies osoittaa muutenkin paljon hellyyttä minua kohtaan.* (S)
- (55) *Mun esikoinen oli syntyessään ilmety isänsä, jonka kaikki [vauvan näkiessään] heti sanoivatkin.* (S)
- (56) *Mitähän esko sanoisi [näkiessään pysäköintikiekon alla lisäkilven], jossa 6h?* (S)
- (57) *ei th tehnyt mitään väärin [näkiessään / katsoessaan sinun lääkitystietojasi].* (S)

Genetiivisubjekteja on aineistossani 17 kappaletta (ks. kuvio 4). Määrä on yllättävän vähäinen, sillä genetiivisubjekti on tavanomainen temporaalirakenteessa (ks. VISK 2008 § 546), jota myös aineistoesimerkit edustavat. Toisaalta temporaalirakenteen subjektia voidaan ilmaista pelkällä possessiivisuffiksilla (ks. VISK 2008 § 546). Aineistoni subjektin ilmaisu painottuu nimenomaan possessiivisuffiksilla avulla tapahtuvaan ilmaisuun. Syitä on vaikeaa spekuloida, mutta on esimerkiksi mahdollista, että genetiivisubjektin käyttö koetaan yleiskieliseksi, eikä sen käyttö sen vuoksi tunnu luontevalta puhekielisillä palailla. Esimerkeissä (58–60) valaisen aineistoni genetiivisubjektillisia tapauksia.

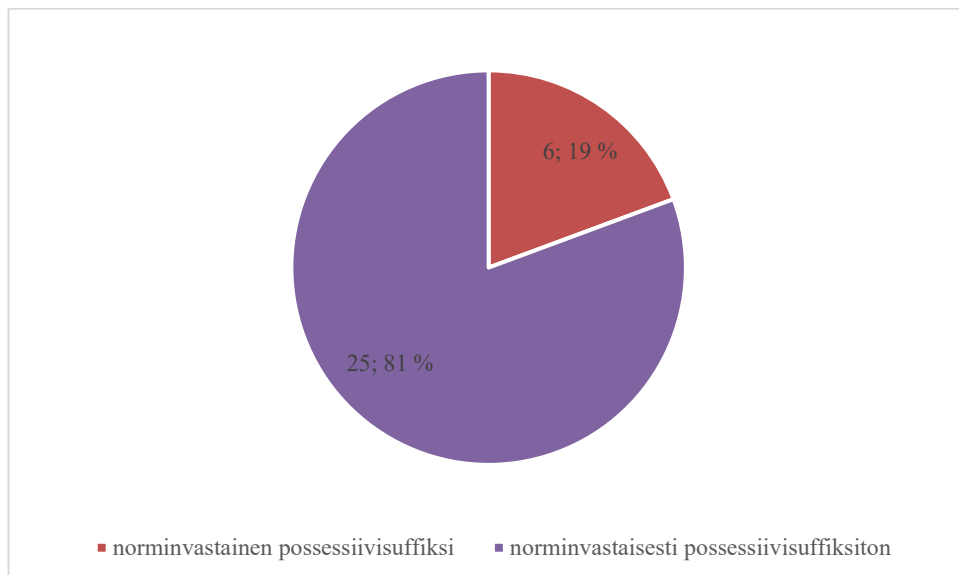
- (58) *Ja kyllähän se kannustaakin, kun taas kahden viikon päästä pitää puntariin nousta, [muidenkin kuin omien silmien näkiessä lukemat]!* (S)
- (59) *Silmäni vain loistavat [niiden kohta näkiessä avaruuden tähtitarhat].* (S)
- (60) – – *monessa koirankoulutuskunnassa on ohjeistus opettaa koira jälleennäkemisen ilosta pois ja asia on näemmä iskostettu ihmisiin, että tämä on se oikea tapa [koiran ja ihmisen näkiessä päivän jälkeen –].* (S)

Kuviosta 4 nähdään, että aineistossani on 29 esiintymää, joista infinitiivin subjektin ilmaisu puuttuu. Tähän kategoriaan olen sisällyttänyt nollapersoonatapauksia ja yleiskielen normia rikkovia tapauksia, joissa infinitiivi on erisubjektinen kuin hallitseva lause ja joissa infinitiivilausekkeen tulisi sisältää subjektin ilmaisu. Esimerkit (61–65) osoittavat aineistoni subjektittomia infinitiivejä. Substantiivilauseke voi puuttua lauseesta silloin, kun tarkoitetaan ketä tahansa sanottuun soveltuvaan ihmistä. (VISK 2008 § 1347). Esimerkit (64–65) havainnollistavat aineistoni subjektittomia tapauksia, jotka ovat tulkittavissa nollapersoonaisiksi. Myös esimerkki (62) voidaan tulkita nollapersoonaiseksi, mutta toisaalta se on myös yleiskielen normia rikkova tapaus, jossa infinitiivi on erisubjektinen kuin hallitsevassa lauseessa. Toisinaan erottelua tällaisten tapauksien ja nollapersoonien välillä on vaikeaa ellei mahdotontakin tehdä.

- (61) *Mä en ole halunnut tuhлата [näkiessä] aikaa vakaviin ja ei niin kivoihin keskusteluihin, ehkäpä olisi kannattanut.. (S)*
- (62) *Onha tässä muutama syksy vierähtänyt haaveiden ja ikävän merkeissä ja tunteet nousee aina vaan vahvempana esiin [näkiessä], mistä mahtaa olla kyse, miten paljon ne voi vielä nousta, selvä tapaus sanoisin. (S)*
- (63) *[Kadulla näkiessä] psyyk. lääkityt kävelee kuin humalaiset (S)*
- (64) *Kun tuhlaa elämänsä uskonnolliseen väkivaltaan ja ahdasmielisyyteen elämä jää elämättä ja katkeruus voittaa vanhempana [muiden tasapainoisten ihmisten elämäniloa ja rauhaa näkiessä] (S)*
- (65) *-- silloin kun sossu pakotti minut työttömän kirjoille menemään ja jättämään kesken akateemiset opinnot, mitä en ollut urasuunnitelmissa suunnitellut ja mikä vaatimus järjetön, mutta ei siinä [nälkää näkiessä] sellaisia asioita kertakaikkiaan jaksanut miettiä --. (S)*

4.2.4. Possessiivisuffiksien käytön variaatio

Olen mm. luvuissa 4.1., 4.2.1. ja 4.2.3. maininnut aineistoni puhekielisyydestä ja possessiivisuffiksien käytössä esiintyvistä variaatiosta persoonakongruenssin suhteen. Aineistossani esiintyy virkkeitä, joissa possessiivisuffiksia käytetään norminvastaisesti. Lisäksi aineistoni sisältää esiintymiä, joissa norminmukaisesti kuuluisi olla possessiivisuffiksi, mutta joissa kirjoittaja käyttää possessiivisuffiksiton muotoa. Kuviossa 5 valotan aineistoni norminvastaisten possessiivisuffiksien edustusta.

KUVIO 5. Aineiston norminvastainen variaatio possessiivisuffikseissa.

Kuvio 5 osoittaa, että virheellisten possessiivisuffiksien käyttöä esiintyy aineistoni infinitiiveissä hyvin vähän (6 esiintymää). Kokonaisaineistoon suhteutettuna virheellisten

possessiivisuffiksien prosentuaalinen osuus on 1,2 % eli hyvin pieni. Esimerkeissä (66–71) havainnollistan aineistossani esiintyviä infinitiivimuotoja, joissa virheellinen possessiivisuffiksi esiintyy. Esimerkeissä (66–67) possessiivisuffiksi ei vastaa kontekstin perusteella hahmottuvaa persoonaa, kun taas esimerkeissä (68–71) possessiivisuffiksi ei vastaa hallitsevan lauseen subjektin persoonaa. Esimerkin (71) *näkiessä*-muodon suffiksin olen tulkinnut possessiivisuffiksiksi *-än*. On mahdollista, että kirjoittaja on tavoitellut omistusliitettä *-än*, mutta toisaalta hän on voinut painaa näppäintä *ä* hieman liian pitkään, jolloin alkuperäinen tavoiteltava muoto olisi ollut **näkiessä*. Esimerkissä (71) otaksuin kirjoittajan tavoitelleen esimerkissä (66) havaittavaa ilmaisua *hänet *näkiessään*. Kirjoittajan alkuperäisestä tarkoituksesta on kuitenkin mahdotonta olla täysin varma.

- (66) *Oireiluna on päänahan kutina ja etenkin yhdestä paikka "rupi" jota äiti melkein kokoajan raapii vaikei saisi ilmeisemmin, mutta aina hänet **näkiessään** on raavinta käynnissä, eli tuskin paranee sillä? (S)*
- (67) *Tuli kyllä kiva olo sinut **näkiessäsi**, kiitos. (S)*
- (68) *Hän on 17 v pelaa vaan plays stationia ja esittää kaikkia pelihahmoja ja vammastelee minkä kerkee ja ärsyynnyt **näkiessäni** hänet.. (S)*
- (69) *Tässäpä vielä kuvani joten voitte tulla tervehtimään minut **näkiessäni**: – – (S)*
- (70) *Minut **näkiessäni** mesetellessä kyllä kehui ulkonäköä maasta taivaaseen. (S)*
- (71) *luulisi että poikaystäväsi olisi hyvillään koska tietää ainakin että pidät hänestä koska olet niin onnellinen hänet **näkiessä** ja niinkun joku sanoikin niin varmasti suloinen olet :) (S)*

Aineistossani on 25 esiintymää, joissa yleiskielen mukaisesti tulisi olla possessiivisuffiksi, mutta jotka ovat norminvastaisesti possessiivisuffiksittomia (ks. kuvio 5). Tällaisten esiintymien suhteellinen osuus kokonaisaineistosta on 5,1 % eli hieman korkeampi kuin virheellisten possessiivisuffiksien edustus (1,2 %). Norminmukaisesti kyseisten esimerkkien infinitiiveissä kuuluisi olla possessiivisuffiksi, sillä ne ovat temporaalirakenteessa. Temporaalirakenteessa genetiivisubjekti tai sitä vastaava possessiivisuffiksi on tavallinen. Pelkällä possessiivisuffiksilla ilmaistaan subjektia, jos 1. tai 2. persoonan pronomiinia ei ilmaista tai mikäli subjekti on sama hallitsevan rakenteen kanssa. (VISK 2008 § 543, 546.) Esimerkit (72–75) selventävät norminvastaisesti possessiivisuffiksittomia ilmauksia.

- (72) *Ensimmäinen looginen reaktio, joka ihminen luomakuntansa **näkiessä** tekee, on se että se on tietysti luotu, ja sama menetelmä pitää kutinsa jälleen. (S)*
- (73) *Tämä mies myös tuli **näkiessä** minut oma-aloitteisesti luokseni tervehtimään hymyillen suuresti, sanoi nimeni ja halasi. (S)*

- (74) *Täällä suurin osa vastaajista on jonkilaisia homehörhöjä jotka kosteutta **näkiessä** saavat pääkopan käymään kierroksilla. (S)*
- (75) *Yhtälailta **näkiessä** kannisen keski-ikäisen suomalaismiehen lompakko takataskusta roikkuen toikkaroimassa yksin lomakeskuksen hotellia kohti kuin teinipissiksen tukkasilmillä minareissa ja topissa puistonläpi oikaisemassa ajatelen että voivoi, siinä ihminen hakemalla hakee ongelmia. (S)*

Kuviossa 5 esitellyt aineiston possessiivisuffiksien norminvastaisuudet eivät ole suoraan verrattavissa toisiinsa, sillä ne ovat keskenään eri tavoin norminvastaisia. Kiintoisaa kuitenkin on norminvastaisesti possessiivisuffiksittomien tapausten korkeampi edustus norminvastaiseen possessiivisuffiksin käyttöön verrattuna. Puhutun kielen tutkimuksissa on ennustettu possessiivisuffiksien katoavan esimerkiksi Helsingin puhekielestä 2040-luvulla (Laasanen 2021: 52; Paunonen 1995: 514). Laasanen (2021: 53) tutkimuksessa on – ennustuksen vastaisesti – 321 tapauksesta vain 5 tapausta, jotka ovat possessiivisuffiksittomia. On mahdollista, että possessiivisuffiksittomien muotojen suurempi edustus omassa aineistossani selittyy osin sillä, että possessiivisuffiksien käytön on arveltu muutenkin vähentyvän.

Aineistossani esiintyvä possessiivisuffiksien variaatio on suhteellisen vähäistä, mutta sitä kuitenkin on. Keskustelijoiden äidinkielestä en voi tehdä johtopäätöksiä, mutta oletettavasti keskustelupalstoilla keskustelevat ovat niin suomea kuin jotakin muutakin kieltä äidinkielenään puhuvia. Ylipäätään variaatiota possessiivisuffiksien käytössä tapaa niin äidinkielisillä suomen kielen puhujilla kuin esimerkiksi suomea toisena kielenä puhuvillakin. Jussi Ylikoski (2022) on tutkinut passiivisia mutta omistusliitteellisiä E-infinitiivin inessiivin norminvastaisia muotoja (esim. **tehtäessään*). Hänen tutkimuksessaan informantit pitivät joitakin E-infinitiivin passiivimuotoisia ja omistusliitteen sisältäviä lauseita hyväksytyinä. Tällainen lause oli esimerkiksi *Oulun energialla on kalliolämpövarasto, joka perustettaessaan oli Euroopan suurin*. Sen sijaan mahdottomana informantit pitivät suurimmalta osin seuraavaa virkettä: *Kuitenkin se, että oppilaat lukisivat enemmän opiskeltaessaan suomen kieltä, on todella tärkeää*. (Ylikoski 2022: 187.) Ylikoski käyttää esimerkkinä lausetta *N. valittiin puheenjohtajaksi ja oli tässä toimessa vuoteen 1974.*, joka voidaan ilmaista omistusliitteisellä E-infinitiivin inessiivin passiivilla *Puheenjohtajaksi valittaessaan N. oli –*, jolloin lauseen subjekti on *N*. Hyväksyttävyyteen näyttäisi Ylikosken mukaan vaikuttavan aktiivisen finiittiverbin subjektin ja passiiviverbien niin sanottujen objektien rinnastaminen, jota edellä oleva Ylikosken esimerkki havainnollistaa. (Ylikoski 2022: 190.) Mielestäni Ylikosken (2022) tulokset variaatiosta kertovat siitä,

että äidinkielellisillekään suomenpuhujille possessiivisuffiksin käytön arvioiminen ei ole aina yksiselitteistä.

4.3. E-infinitiivien semanttinen analyysi

Kuten luvussa 2.1. kerroin, *nähdä* on polyseeminen eli monimerkityksinen verbi. Useampien merkitysten lisäksi merkitystyytit ovat kontekstisidonnaisia. Ongelmana onkin usein se, miten tunnistaa eri merkityksiä, kuvata ne sekä esittää niiden keskinäisiä suhteita. (Leino 1993: 121.) Leksikaalinen yksikkö on usein läheisesti toisiinsa liittyvien rakenteiden muodostama monipuolinen joukko. Taajaan käytettävillä leksikaalisilla yksiköillä voi olla monia merkityksiä, jotka yhdessä osallistuvat konventionaalisen käytön alan määrittelyyn. Esimerkiksi useilla verbeillä on useita lähisukuisia merkityksiä. (Leino 1993: 104.) Tarkastelemallani *nähdä*-verbillä on *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2021 s.v. *nähdä*) mukaan 7 päämerkitystyyppiä. Verbiä voidaan käyttää esimerkiksi kokemisen ilmaisuun (*Talvella **näkien nälkää ja palellen** (S)*), konkreettiseen silmillä aistimisen ilmaisuun (***Näkien** kuinka karhu syöksyi häntä kohti, – – (S)*) ja esimerkiksi käsittämisen ilmaisuun ilman näköaistimusta (*– – jos olisin toimin toisaalla **näkiessäni** tilanteesi tarkemmin – – (S)*).

Semanttisesti kirjaviiden lekseemien merkitystä ei voida esittää esimerkiksi yhtenä predikaationa. Polysemiassa on kognitiivisen kieliopin näkökulmasta kyse siitä, että lekseemit edustavat useampaa kuin yhtä predikaatiota, jolloin jokaisella merkityksellä on oma predikaationsa. Tällöin predikaatioiden kokonaisuudesta muodostuu lekseemin semanttinen arvo. (Leino 1993: 132–133.) On tavallista, että käyttötavat ovat idiomaattisia, sillä ne on opittava erikseen – niitä ei siis voida suoraan ennustaa jostakin perusmerkityksestä. Käyttötapoja pidetään kieleen konventionaalistuneina yksiköinä, jotka ovat osa puhujan kieltä koskevaa tietoutta. (Leino 1993: 133.)

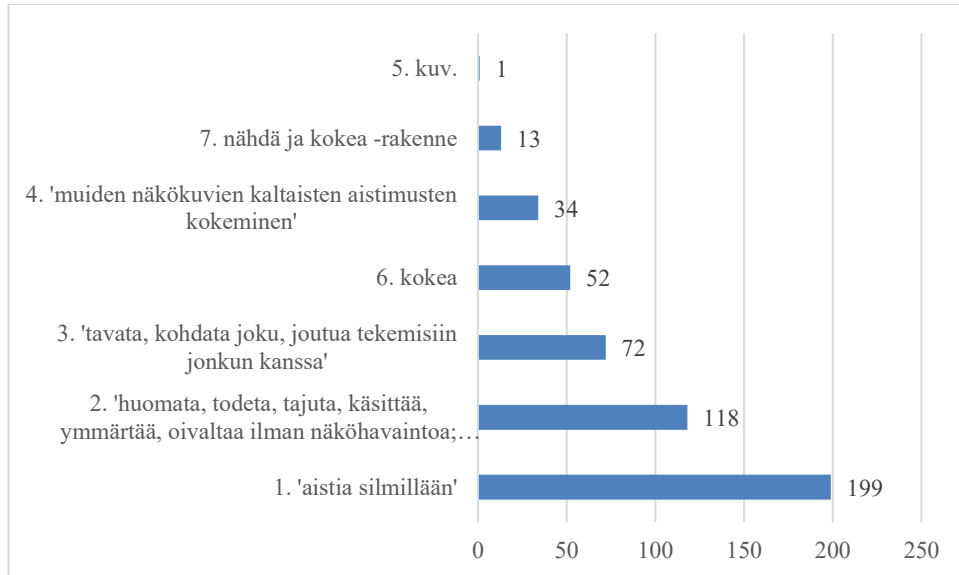
Tässä luvussa tarkastelen aineistoni vokaalivartaloistuneiden *nähdä*-verbin E-infinitiivien semanttisia konteksteja eli merkitystyyppejä. Käytän samaa luokittelutapaa kuin Korja (2021) on tutkielmassaan käyttänyt. Myös Korja (2021) tutki *nähdä*-verbiä, joten samaa luokittelutapaa käyttämällä voin verrata saamiani tuloksia hänen tuloksiinsa joh-

donmukaisemmin. Lisäksi omassa aineistossani esiintyy *nähdä*- ja *kokea*-verbien yhteisesiintymiä, joten on perustelua perustaa niille oma merkitystyyppinsä, kuten Korjakin (2021) on tutkimuksessaan menetellyt. Semanttinen luokitteluni poikkeaa hieman luvussa 2.1. esittelemästäni *Kielitoimiston sanakirjan* (2021) luokittelusta. Alla on tutkielmasani käyttämä Korjan (2021: 43) *nähdä*-verbin merkitystyyppien luokittelutapa:

1. aistia silmillään; erottaa, havaita, huomata tällä tavoin (esim. *nähdä huonosti pimeässä*)
2. huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa ilman näköhavaintoa; päätellä näkemästään; aavistaa, ennustaa (esim. *nähdä asiat uudessa valossa*)
3. tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa (esim. *nähdä jonkun kanssa illalla*)
4. muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen (esim. *nähdä unta*)
5. kuv. (esim. *nähdä punaista 'olla raivoissaan'*)
6. kokea (esim. *nähdä vaivaa*)
7. osana *nähdä ja kokea* -rakennetta.

Olen siis yhdistänyt *Kielitoimiston sanakirjan* kohdat 2a ja 2b yhdeksi merkitystyyppiksi, kuten Korjakin (2021) on tutkimuksessaan tehnyt. Alkuperäisessä *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2021 s.v. *nähdä*) luokituksessa merkitystyyppi 2 on jaettu alamerkityksiin 2a 'huomaamisesta, tajuamisesta jne. ilman näköhavaintoa' ja 2b 'aavistaa, ennustaa'. Lisäksi Korjan (2021) luokittelussa *nähdä ja kokea* -rakenteelle on *Kielitoimiston sanakirjan* luokittelusta poiketen tehty oma merkitystyyppinsä. Päädyin tähän myös omassa tutkimuksessani, sillä *nähdä ja kokea* -rakenne esiintyy myös omassa aineistossani. Kandidaatintutkielmassani (Leinonen 2021) verbien yhteisesiintymiä oli runsaasti. Käyttöä voi verrata esimerkiksi *ja*-kiteytymään (VISK 2008 § 450), kuten Korjakin (2021: 43) on tehnyt. Mikäli analysoisin *nähdä ja kokea* -rakennetta ilman sille perustettua omaa merkitystyyppiään, voisi rakenteeseen kuuluvan *nähdä*-verbin luokitella kuuluvaksi joko merkitystyyppiin 1 tai 2. Tätä ehdottaa myös Korja (2021: 43) tutkimuksessaan. Toisaalta kyseisen rakenteen voi joissakin tapauksissa ajatella ilmaisevan kokemista, joten sen voisi toisinaan luokitella myös merkitystyyppiin 6. Huomionarvoista on myös se, että käyttämästäni luokittelusta puuttuu *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2021 s.v. *nähdä*) merkitystyyppi 7 'päivittelyn, ihmettelyn tms. ilmauksissa', esim. *Herra, luoja nähköön*. Aineistossani ei esiinny lainkaan tämän merkitystyyppin kuvaamia tapauksia, joten pidän tämän merkitystyyppin rajaamista luokittelun ulkopuolelle perusteltuna. *Kielitoimiston sanakirja* (KS 2021 s.v. *nähdä*) antaa merkitystyyppille 7 vain imperatiivimuotoisia esimerk-

kejä, joten on mahdollista, että kyseinen merkitystyyppi esiintyy vain imperatiivissa. Kuvioon 6 olen koonnut aineistoni merkitystyyppit, joissa *nähdä*-verbin E-infinitiivin vokaalivartalomuodot esiintyvät.

KUVIO 6. Aineiston vokaalivartaloisten E-infinitiivien semanttiset kontekstit.

Kuviosta 6 havaitaan, että aineistoni vokaalivartaloidet *nähdä*-verbin E-infinitiivit esiintyvät kaikissa *nähdä*-verbin merkitystyypeissä, jotka esittelin edellisellä sivulla. Huomionarvoista on, että yhteensä luokiteltuja tapauksia on 489, sillä kolmea tapausta en voinut analysoida semanttisesti saman luokittelutavan mukaan. Näitä ovat aineistoni adpositiotapaukset sekä adverbiksi leksikaalistunut *Ilmin *näkien* -muodoste. Esittelin kyseiset esiintymät luvussa 4.2.1., (ks. esimerkit (32–34)). Kun kyse on adpositiosta tai adverbistä, on muoto kieliopillistunut omaksi lekseemikseen. Tässä luvussa tarkastelen kahta adpositiotapausta sekä yhtä adverbiä erillään *nähdä*-verbin merkityksistä. *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2021 s.v. *nähden*) mukaan *nähden*-muotoa käytetään seuraavissa merkityksissä:

1. jhk verrattuna, jnk rinnalla, jhk katsoen, jnk suhteen *Kappaleen liike toiseen nähden*.
2. *Viljaan nähden* [viljan osalta] *omavarainen maa*.

Olen luokitellut aineistoni adpositiotapaukset merkitystyyppiin 1, sillä molemmissa virkkeissä **näkien* toimii suhteutusta ilmaisevana postpositiona vertailun ilmauksissa [– – *Aamupostin yleiseen paskatasoon **näkien***] (S) ja *huomenna on uusi päivä, tosin tuskin*

rankka ainakaan [näihin näppäimiin näkien] (S). Ilmin *näkien -muodossa kirjoittaja on todennäköisesti tavoitellut idiomia *silminnähdän*, mutta kirjoittanut sen virheellisesti. *Kielitoimiston sanakirja* (KS 2021 s.v. *silminnähdän*) määrittelee idiomien merkityksen olevan ’ilmiselvästi’. *Nähdän* on instruktiivimuoto, joka on leksikaalistunut adverbiksi tai adpositioksi (VISK 2008 § 390). Kun rakenne on kiteytynyt, sen merkitys ei ole osiensa summa. Tällöin *näkien-muodolle ei voi kuvata erillistä merkitystä osana rakennetta, joten en voi analysoida kyseistä rakennetta *nähdä*-verbin merkitystyyppin edustajana.

Kuvio 6 havainnollistaa, että yleisimmin aineistoni vokaalivartaloiset *nähdä*-verbin E-infinitiivit esiintyvät merkitystyyppissä 1 (’aistia silmillään; erottaa, havaita, huomata tällä tavoin’; ks. esimerkit (76–82)). Merkitystyyppiin 1 olen luokitellut kaikki konkreettista silmillä aistimista ilmaisevat tapaukset. Esimerkeistä (76–78) konkreettinen silmillä aistiminen havainnollistuu hyvin. Yhteensä merkitystyyppin 1 tapauksia on aineistossani 199 (40,7 %). Merkitystyyppiin 1 olen luokitellut myös erilaiset harha-aistimukset ja näyt, sillä kyseisiä ärsykeitä näkevä aistii ne omilla silmillään, vaikkeivat muut niitä näkisi-kään. Esimerkeissä (79–81) havainnollistan tällaisia aineistossani esiintyviä harha-aistimuksia tai harha-aistimusta muistuttavia tapauksia. Sen sijaan esimerkin (82) kuvaama asiointi on kokonaisuudessaan kuvallinen, mutta *nähdä*-verbiä on käytetty merkitystyyppin 1 tavoin, minkä vuoksi olen luokitellut kyseisen esimerkin merkitystyyppiin 1.

- (76) *Anoppini sitten pelasti minut, ja maksoi pienestä sairaseläkkeestään käynnin yksityiselle ortopedille, joka jalan näkiessään ei voinut uskoa, että joku lääkäri sen on jo nähnyt.* (S)
- (77) **Näkien** kuinka karhu syöksyi häntä kohti, ateisti kiljui kauhusta ja juoksi niin kovaa kuin kykeni pois karhun ulottuvilta. (S)
- (78) *Olenko jotenkin epänormaali, vai miksi tuntuu, että monet sukeltaavat ilman laseja altaassa eteensä näkien vaivatta?* (S)
- (79) *samoin alkoholistit, nekin pikku-ukkoja näkiessään saattavat huitoa vaikka millä.* (S)
- (80) *Mutta jos olisi pakko katsoa kuinka lapsi tulee kotiin päihtyneenä, niin enemmän oksentelevana ja huono vointisena kuin huonon tripin saattelemana näkien sarvipäitä ja yrittäen lähteä lentoon parvekkeelta.* (S)
- (81) *joskus henkiä ei näe kun katsoo suoraan, vaan sivusilmällä näkien.* (S)
- (82) *Osa sieluista kirkui palaessaan maan läpi helvettiin, paremmin eläneet taas iloitsivat näkiessään valkoisen portin aukeavan edessään.* (S)

Semantiikan kannalta toisinaan vaikeaksi on osoittautunut erottaa merkitystyyppien 1 ('aistia silmillään') ja 3 ('tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa') merkityksiä toisistaan. Polyseemisen yksikön eri merkityksille on tyypillistä, että ne tuntuvat liittyvän toisiinsa. Tällaisen yksikön kanssa tulee huomioida se, että merkityserot johtuvat kontekstista. (Leino 1993: 123.) Esimerkeissä (83–86) kirjoittaja aistii silmillään toisen osapuolen, mutta vastavuoroisesta kohtaamisesta ei kontekstin perusteella ole kyse. Esimerkiksi esimerkin (83) kohdalla alkuperäisestä viestiketjusta selvisi kirjoittajan käyneen katsomassa menehtynyttä puolisoaan oletettavasti ruumishuoneella. Esimerkkien kirjoittaja voi aistia ihmisen ilman, että kohteena oleva tietää tapahtumasta mitään. Tämän perusteella olen luokitellut esimerkkien (83–86) kaltaiset tapaukset merkitystyyppiin 1 alaisuuteen. Merkitystyyppiin 3 ('tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa') sen sijaan olen luokitellut tapaukset, joissa selkeästi on kyse kahden tai useamman toimijan vastavuoroisesta kohtaamisesta. Merkitystyyppiin 3 luokittelua esittelen tarkemmin myöhemmin tässä luvussa.

- (83) *Siksi minua jäikin vaivaamaan juuri tämä sielu-juttu, kun mieheni **näkiessä** tunsin sen niin vahvana. (S)*
- (84) *En saa mitään vauvan ihanuus kohtauksia **näkiessäni** sellaisen, lapsen itku lähinnä ärsyttää esim. kaupoissa. (S)*
- (85) ***Näkiessäni** hänet, hän saa minussa kylmiä väreitä (hyvällä tavalla), sydämeni takomaan tuhatta ja sataa, jalat meinaavat pettää altani. (S)*
- (86) *onkohan näin koska monet ihmiset **näkiessään** lääkärin ajattelevat että tuo on älykäs koska on lääkäri... (S)*

Kuvio 6 osoittaa, että toiseksi yleisintä merkitystyyppiä aineistossani edustavat tyyppiin 2 merkitykset ('huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa ilman näköhavaintoa; päätellä näkemästään; aavistaa, ennustaa'; ks. esimerkit (87–92)), sillä niitä on aineistossani 118 kappaletta (24,1 %). Myös Korjan tutkimuksen vokaalivartaloiset *nähdä*-verbin A-infinitiivit esiintyivät yleisimmin merkitystyypeissä 1 ja 2, tosin hänen tutkimukseensa merkitystyyppi 2 oli merkitystyyppiä 1 yleisempi (Korja 2021: 45). Esimerkin (89) tapauksen olen luokitellut kuuluvan merkitystyyppiin 2, vaikka toisaalta kyseisen lauseen voidaan ilman kontekstia tulkita tarkoittavan myös konkreettista silmillä aistimista. Alkuperäisestä viestiketjusta kuitenkin selvisi, että lausahdus toimii vertauksena kvanttiteorian kokonaisvaltaiselle ymmärtämiselle. Esimerkki (92) on mielenkiintoinen, sillä tulkiten sen olevan innovatiivinen muodoste sanonnasta *näinhän se on nähtävä*. *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2021 s.v. *nähdä*) mukaan fraasissa on leikillinen vivahde, ja se

kuuluu merkitystyyppin 2a-alaisuuteen. Omassa tutkimuksessani a- ja b-alajaottelua ei ole, jolloin olen luokitellut tapauksen merkitystyyppin 2 alaisuuteen, joka kattaa 2a- ja 2b-jaottelut.

- (87) *Se heikentäisi omaa elämänlaatua **näkiessäni** yleisen moraalin rappeuttavan.* (S)
- (88) *Liitto katsoo katsoo valitettavasti asioita norsunluutornistaan hämärästi **näkien** kehä-III:n ulkopuolelle.* (S)
- (89) *Vai oletko niitä tyyppisiä, jotka **näkiessään** vain aallon harjan kuvittelevat, että muuta osaa aallosta ei olisi olemassakaan.* (S)
- (90) *Toinen naisesi on ollut viisas **näkiessään** sen, ettei uusperhesuhde kolmen lapsen kanssa ole kovin helppo kuvio, vaan edessä olisi monenlaisia haasteita..* (S)
- (91) *Ja taas hyökkäät tuntematonta ihmistä kohtaan **näkien** jokaisessa naisessa ex-vaimosi..* (S)
- (92) *Näinhän sen **näkien**, että musta-aukko on 'madonreikä' ajasta ajattomuuteen tai ajasta 'toiseen aikaan'.* (S)

Kuvio 6 osoittaa, että kolmanneksi yleisin merkitystyyppi (72 esiintymää, 14,7 %) aineistoni vokaalivartaloisille E-infinitiiveille on merkitystyyppi 3 ('tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa'). Korjan tutkimuksessa vain 3,6 % tapauksista oli tyyppin 3 merkityksiä (Korja 2021: 58). Kuten aiemmin mainitsin, merkitystyyppien 1 ja 3 erottelu osoittautui semanttisesti vaikeaksi, sillä pelkän virkkeen perusteella ei ole aina ollut yksiselitteistä tulkita, onko kyseessä vastavuoroinen vai yksipuolinen tapahtuma. Merkitysten erottaminen toisistaan ei olekaan aina itsestään selvää polysemiassa (Leino 1993: 132). Esimerkit (93–98) ovat tulkittavissa vastavuoroista tapaamista tai kohtaamista ilmaiseviksi tapahtumiksi, joten olen luokitellut ne merkitystyyppiin 3 kuuluviksi.

- (93) *Baarissa häntä jälleen kerran **näkiessäni** kysyin, olisiko hyvä idea tavata ihan suunnitelmallisesti.* (S)
- (94) *jos haluaisit pitää yhteyttä muutenkin, kuin sattumalta **näkien**, niin ilmoittele tänne, niin katotaan mailiosotteita..* (S)
- (95) *Kuukaudenpäästä hänen piilottelusta ja etäisyydestä **näkiessämme** kaveriporukalla, minä aloin ottamaan etäisyyttä, koska vieläkin pelkään hänen torjuvan minut..* (S)
- (96) *Mä en ole halunnut tuhlata **näkiessä** aikaa vakaviin ja ei niin kivoihin keskusteluihin, ehkäpä olisi kannattanut..* (S)
- (97) *Olisikohan hän minulle "ilkeä" **näkiessämme** joskus?* (S)
- (98) *En hae ketään isähahmoa tms. eli siitä ei ole kyse, hän vain on niin ihanan oloinen mies, että en voi tunteilleni mitään enkä hänet **näkiessäni** ajattele ikäeroamme milloinkaan, se tuntuu täysin epäolennaiselta.* (S)

Kuvio 6 havainnollistaa, että neljänneksi yleisin vokaalivartaloisten E-infinitiivien merkitystyyppi on 6 ('kokea'). Tähän merkitystyyppiin kuuluvia tapauksia on aineistossani 52 kappaletta (10,6 %). Korjan aineistossa merkitystyyppi 6 edustui 18,4 %:n verran (Korja 2021: 58). Lähes kaikki tapaukset, jotka tähän merkitystyyppiin kuuluvat, ovat idiomaattisia rakenteita (esim. *nähdä nälkää* ja *nähdä vaivaa*), joita havainnollistavat esimerkit (99–101). *Nähdä* luokitellaan yleiseksi mutta vähemmän idiomihakuiseksi verbiksi (VISK 2008 § 454). Muita kokemista ilmaisevia tapauksia on 1 (ks. esimerkki (102)).

- (99) *Mummot ja papat makaavat vaipoissa vuosikausia **nälkää näkien**, mutta ihmiset vain nostavat palkkaa vähät välittämättä.* (S)
- (100) *Jos sinä olet vaikkapa järjestänyt paljon **vaivaa näkien** juhlat jonkun teeman ympärille ja antanut ohjeeksi vieraille, että nämä pukeutuvat teeman mukaisesti yhteen tiettyyn väriin, niin mitä tuumit jos vieraat eivät noudata pyyntöäsi vaan ovat pukeutuneet miten sattuu.* (S)
- (101) *En usko, että se missään vaiheessa **nälkää näkiessään** mielti miksi sillä ei ole korvia tai häntää.* (S)
- (102) *Kyllä ne meilläkin matkalaukut rullaavat ja tenavat mukana kulkevat, **näkien** samalla ettei elämä muualla ole sen ihmeellisempää.* (S)

Kuvio 6 havainnollistaa, että aineistossani on 34 kappaletta (7,0 %) merkitystyyppiä 4 edustavia tapauksia ('muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen'). Tähän merkitystyyppiin lukeutuvat esiintymät ovat aineistossani merkityksessä 'nähdä unta'. Esimerkit (103–105) havainnollistavat tällaisia esiintymiä. Merkitystyyppiin 4 luokittelimiani tapauksia on aineistossani enemmän kuin Korjan (2021) aineistossa. Korjan tutkimuksessa kyseinen merkitystyyppi kattoi vain yhden prosentin kokonaisaineistosta, jossa semanttiseen analyysiin kuului 423 tapausta (Korja 2021: 45, 58).

- (103) *päivä taitaaki mennä nukkuessa kauniita **unia näkiessä** tähtien kyydissä avaruudessa* (S)
- (104) ***näkien unta** maailman komeimmasta ja ihanimmasta miehestä!* (S)
- (105) *Sulje juovuttavat vihreät silmäsi **näkien** aurinkoisia **unia** kesästä saaristossa.* (S)

Kuvio 6 osoittaa aineistoni toiseksi harvinaisimman vokaalivartaloisten E-infinitiivien merkitystyyppin olevan 7 (*nähdä ja kokea* -rakenne), sillä kyseinen rakenne esiintyy aineistossani 13 kertaa (2,7 %). Esimerkit (106–109) havainnollistavat aineistoni *nähdä ja kokea* -rakenteen esiintymistä tarkemmin. Esimerkissä (109) havainnollistuu hyvin myös

nähdä- ja *kokea-*verbien norminmukainen käyttö (*näemme ja koemme*). Sanat ovat sana-hahmoltaan hyvin samankaltaisia joissakin taivutusmuodoissa, mikä voi lisätä infinitiivimuotojen innovatiivista käyttöä (esim. **näkien ja kokien*).

- (106) *Parempi muodostaa käsitykset paikan päällä itse **näkien ja kokien***. (S)
 (107) *Ikuisesti kanssasi, jokainen aamu, jokainen yö, lempeässä rakkauden syleilyssä, tunteiden hellissä pauloissa, **kokien, näkien**, kaikkea kaunista*. (S)
 (108) *Eikä sitä pysty elämään musta-valkoisesti, vaan **kokien ja näkien** kaikki asiat niin ne huonot, mutta hyvätkin*. (S)
 (109) ***Näkiessämme ja kokiessamme** yhteistä maailmaa toisten ihmisten kanssa uskomme helposti, että näemme ja koemme samoin ja olemme yhtä*. (S)

Esimerkeistä (106–109) nähdään, että *ja*-rinnastuskonjunktion lisäksi verbejä on erotettu pilkulla. Muita rinnastustapoja ei aineistossani esiinny. Kandidaatintutkielmani aineistossa partisiippimuotojen rinnastustapoja esiintyi monipuolisemmin, sillä muotoja rinnastettiin *ja*-konjunktion lisäksi muun muassa yhdysviivaa, vinoviivaa, *tai*-konjunktiota ja plusmerkkiä käyttäen (Leinonen 2021: 22). Esimerkeistä (107–108) nähdään myös, että rakenne esiintyy myös päinvastaisessa järjestyksessä (*kokien ja *näkien*). Esiintymistä 8 tapauksessa rakennetta ilmaistaan *nähdä*-verbi edellä, 5 tapauksessa *kokea*-verbi edellä. Esiintymät jakautuvat siis hyvin tasaisesti. Myös kandidaatintutkielmani aineistossa **näkenyt* ja *kokenut* -tapaukset sekä *kokenut* ja **näkenyt* -tapaukset jakautuivat hyvin tasaisesti: 63 muodosta 33 oli järjestyksessä *kokenut* ja **näkenyt*, loput 30 muotoa järjestyksessä **näkenyt* ja *kokenut* (Leinonen 2021: 23). Kokemukseni mukaan muotoja voi käyttää rinnasteisina kummassa järjestyksessä tahansa merkityksen juuri muuttumatta. Korjan tutkimuksen *nähdä ja kokea* -rakenne edustui valtaosin *nähdä*-verbi edellä: 56 tapauksesta vain 13:ssa oli edellä *kokea*-verbi. Korjan aineistossa rakenne edustui taajemmin kuin omassa tutkimuksessani, sillä hänen aineistossaan rakenne kattoi 13 % aineistosta. (Korja 2021: 53.)

Kuviosta 6 on nähtävillä, että aineistossani on yksi kuvallisessa merkityksessä oleva tapaus (0,2 %). Esimerkin (110) *ikiunen* voidaan tulkita viittaavan kuolemaan, joten tulkitin sen merkityksen kuvalliseksi merkitystyyppin 4 'muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen' sijaan. Kuvallinen käyttö on aineistossani marginaalista. Määrän vähyys on toisaalta hieman yllättävää, sillä kokemukseni mukaan *nähdä*-verbiä voidaan käyttää kuvallisessa merkityksessä monipuolisestikin – tosin kuvallinen käyttö ei ole ko-

vin puhekielistä, jollaista taas keskustelupalstojen kieli usein on. Myös Korjan tutkimuksessa vokaalivartaloiset *nähdä*-verbin A-infinitiivit esiintyvät harvimminkin kuvallisessa merkityksessä (Korja 2021: 56).

(110) *Naurattaa häntäkin joka maan alla lepää ikiunta **näkien** teidän "kuolevaisien" kanssa.* (S)

4.4. Yhteenveto

Tässä luvussa kokoan analyysilukujen olennaisimpia tuloksia yhteen. Teen myös johtopäätöksiä saamistani tuloksista sekä nivon tuloksiani aiempiin tutkimuksiin. Luvussa 4.1. tarkastelin aineiston vokaalivartaloisten *nähdä*-verbien E-infinitiivien morfologisia konteksteja. Analyysini perusteella E-infinitiivin vokaalivartaloiset inessiivi- ja instruktiivimuodot jakautuvat aineistossa melko tasaisesti, sillä inessiivimuotojen (esim. **näkiessä*) suhteellinen osuus on 55,7 % aineistosta, kun taas instruktiivimuodot kattavat aineistosta 44,3 %. Kuten luvussa 4.1. mainitsin, E-infinitiivillä on vain kaksi mahdollista sijaa (ks. VISK 2008 § 120), joten instruktiivin ja inessiivin esiintyvyys ei ole erityisen yllättävää. Sijana inessiivi on kuitenkin instruktiivia yleisempi, sillä Lauseopin arkistossa inessiivien tekstiesiintymät (6,8 %) ovat muutaman prosenttiyksikön verran yleisempiä kuin instruktiivien vastaavat osuudet (2 %) (ks. VISK 2008 § 1227). Toisaalta Lauseopin arkiston yleiskielisessä aineistossa E-infinitiivin instruktiivit kattavat 7,2 % aineistosta, kun inessiivimuotojen osuus on 8,6 % (ks. VISK 2008 § 1228). Kuten luvussa 4.1. mainitsin, Lauseopin arkiston inessiivi- ja instruktiiviesiintymät jakautuvat melko tasaisesti. Myös aineistossani muodot jakautuvat tasaisesti keskenään, joten tältä osin tulokseni ovat tukevat Lauseopin arkiston tuloksia.

Luvussa 4.1. erittelin myös E-infinitiivin inessiiveihin liittyviä possessiivisuffikseja, joiden edustus on monipuolista. Eniten aineistossani on yksikön tai monikon 3. persoonan possessiivisuffiksia *-än*. Aineistossani esiintyy myös possessiivisuffikseja *-ni*, *-si*, *-mme* ja *-nne*. Mielenkiintoista on *-nsA*-possessiivisuffiksin edustumattomuus. Luvussa 4.1. mainitsin *-Vn*-suffiksin olevan kuitenkin yleiskielessä tavanomaisempi, sillä *-nsA*-variantti mielletään vanhahtavaksi tai murteelliseksi (ks. VISK 2008 § 95). Tämän osalta ai-

neistoni heijastelee *Ison suomen kieliofin* mukaista tendenssiä. On mahdollista, kuten luvussa 4.1. totesinkin, että kielenkäyttäjät kokevat *-än*-suffiksin myös helpottavan artikulaatiota, minkä vuoksi **näkiessään*-muotoa suositaan **näkienssänsä*-variantin sijaan. Morfologisten kontekstien osalta vokaalivartaloistuminen näyttäisi noudattavan yleiskielisten ilmausten linjaa. Innovatiivisten muotojen morfologisissa konteksteissa ei siis ole juurikaan poikkeuksia norminmukaisiin esiintymiin nähden.

Luvun 4.2. alaluvuissa tarkastelin *nähdä*-verbin E-infinitiivien morfosyntaktisia konteksteja. Luku 4.2.1. käsitteli aineiston inessiivi- ja instruktiivimuotojen käyttöä yleisesti. Tavanomaisin inessiivimuotoisten E-infinitiivien syntaktinen konteksti aineistossani on temporaalirakenne. Instruktiivimuotojen osalta yleisin syntaktinen konteksti on adverbiaalimäärite, jolla ilmaistaan tekemisen samanaikaisuutta tai tapaa. Huomionarvoista kuitenkin on, että aineistossani esiintyy myös sellaista E-infinitiivin instruktiivin käyttöä, joka ei sovellu samanaikaisuuden tai tavan ilmaisuksi. Tällaisia esimerkkejä ovat yksittäiset metatekstuaaliset kommentit, syy-seuraussuhteen tai perusteen ilmaukset, näkökulman ilmaukset sekä ehdon ilmaukset. Pelkästään vokaalivartaloistumisella en E-infinitiivin instruktiivien käytön variaatiota voi selittää. Luvussa 4.2.1. totesinkin, kielenhuollon piirissä E-infinitiivin kirjava käyttö on noteerattu puuttumalla siihen vuosien saatossa. Esimerkiksi kirjakielessä E-infinitiivin instruktiivin on nähty levittäytyvän perustehtävistään laajemmalle alueelle. Tämä levittäytyminen on koettu kielenhuollossa puhekielelle vieraaksi, minkä vuoksi E-infinitiivin instruktiivin levittäytymiseen on suhtauduttu torjuvasti. (Itkonen & Maamies 2012: 80.) Kyseisen infinitiivin vaihtelevaa käyttöä näyttäisi siis esiintyvän niin yleiskielellisissä kuin innovatiivisissakin ilmauksissa.

E-infinitiivin instruktiivin aineistoesiintymissä on lisäksi kaksi adpositiotapausta. *Ison suomen kieliofin* mukaan *nähdän* on näkökulmaa ilmaiseva adverbiaali (ks. VISK 2008 § 993). Aineistossani esiintyvä muoto on kuitenkin **näkien*, enkä voi olla yksiselitteisen varma, onko kirjoittaja tavoitellut **näkien*-muodolla vastaavaa postpositiokäyttöä. Olen kuitenkin luokitellut tapaukset adpositioiksi. *Nähdän*-muoto kuuluu *alkaen*- ja *koskien*-tyyppisiin E-infinitiivin instruktiivin adpositioleksikaalistumiin (VISK 2008 § 698), kuten luvussa 4.2.1 esittelin. Mielenkiintoista instruktiivimuotojen morfosyntaksissa on myös *Imin* **näkien* -esiintymä, jolla arvelin olevan yhteys *silminnähdän*-kiteytymään. Nämä kolme esiintymää ovat sikäli mielenkiintoisia, että ne kielivät vokaalivartaloistumisen levittäytymisestä kokonaan omia merkityksiä kantaviin ilmaisuihin.

Luvussa 4.2.2. syvennyin E-infinitiivin instruktiivien laajennuksiin. Aineistoni instruktiivien subjektin ilmaisutavat ovat samasubjektinen rakenne ja nollapersoona, mutta näiden lisäksi joukossa on myös subjektittomia esiintymiä. Suurin osa vokaalivartaloistuneista instruktiivimuodoista on samasubjektisia hallitsevan lauseen kanssa. Aiemmin huomautin, että samasubjektisuutta pidetään E-infinitiivin instruktiivin tavanomaisena käytötapana (ks. Pokela 2005: 294). Luvussa 4.2.2. viittasin E-infinitiivin instruktiivien mahdollisuuteen saada possessiivisuffiksi (esim. *näh+te+ni*), mutta aineistoni ei sisällä yhtäkään innovatiivista possessiivisuffiksillista instruktiivimuotoa (*esim. *näkieni*). Nollapersoona subjektin ilmaisutapana on melko harvinainen aineistossani. Infinitiivillä voi olla avoin nollasubjekti siinä tapauksessa, jos hallitsevasta rakenteesta puuttuu infiniittisen verbin subjektina toimiva jäsen (VISK 2008 § 1357). Aina infinitiivin subjektin ilmaisun analysoiminen ei ole ollut mutkatonta. Epäselvissä tapauksissa olen selvittänyt alkuperäisestä viestiketjusta subjektin ilmaisua tarkemmin. Ei subjektia -kategoriaan olen sisällyttänyt myös kiteymät. Samaisessa luvussa tarkastelin myös aineiston instruktiivimuotojen saamia laajennuksia, joita ovat objekti ja adverbiaali. Luvussa 2.1. sivusin *nähdä*-verbin transitivisuutta, joten sen saamat objektilaajennukset eivät ole erityisen yllättäviä. Yhtä lailla adverbiaalilaajennukset ovat odotuksenmukaisia, sillä osa *nähdä*-verbin merkitystyypeistä on intransitiivisia (ks. luku 2.1.).

Luvussa 4.2.3. keskityin puolestaan aineistoni E-infinitiivin inessiivimuotojen subjektin ilmaisuun. Inessiiviesiintymien subjektia ilmaistaan possessiivisuffiksilla mutta myös genetiivisubjektilla. On tavallista, että temporaalirakenteessa on genetiivisubjekti, mutta 1. tai 2. persoonan pronominin puuttuessa tai hallitsevan lauseen ollessa samasubjektinen ilmaistaan subjektia pelkällä possessiivisuffiksilla (ks. VISK 2008 § 546). Genetiivisubjektien edustus aineistossani (17 tapausta) on yllättävän vähäinen, sillä kyseinen subjekti on tavanomainen temporaalirakenteessa (ks. VISK 2008 § 546). Vähyys aineistossa voi johtua esimerkiksi aineiston puhekielisyydestä – jo aiemmin mainitsin, että internetkieltä pidetään toisinaan kirjoitettuna puheena (ks. Crystal 2006: 26–27). Osa aineistoni esiintymistä on instruktiivimuotojen tavoin subjektittomia. Tähän kategoriaan sisällytin sekä nollapersoonaiset esiintymät että yleiskielen normia rikkovia tapauksia. Tällaisissa yleiskielen normia rikkovissa tapauksissa infinitiivi on erisubjektinen kuin hallitseva lause. Tällöin infinitiivin pitäisi myös sisältää subjektin ilmaisu.

Luvussa 4.2.4. esittelin aineistoni possessiivisuffiksien variaatiota. Aineistossani on joi-takin virkkeitä, joissa kirjoittaja on käyttänyt norminvastaista possessiivisuffiksia. Ai-neistossani on myös virkkeitä, jotka ovat norminvastaisesti possessiivisuffiksittomia. Norminvastaista possessiivisuffiksin käyttöä tapahtuu aineistossani hyvin vähän (1,2 % kokonaisaineistosta). Sen sijaan norminvastaisesti possessiivisuffiksittomien infinitiivien edustus (5,1 %) kokonaisaineistossa on hieman suurempi kuin virheellisten possessiivi-suffiksien osuus. Luvussa 4.2.4. pohdin norminvastaisesti possessiivisuffiksittomien in-finitiivien osuuden olevan korkeampi sen vuoksi, että puhutun kielen tutkimuksissa pos-sessiivisuffiksien on ennustettu katoavan esimerkiksi Helsingin puhekielestä 2040-lu-vulla (Laasanen 2021: 52; Paunonen 1995: 514). Aineistoni norminvastaisesti possessii-visuffiksittomien esiintymien edustus on kuitenkin melko vähäinen ottaen huomioon edellä mainitun ennustuksen possessiivisuffiksien katoamisesta. Samaisessa luvussa kä-sittelin possessiivisuffiksien käytössä esiintyvää variaatiota yleisemminkin. Viittasin Jussi Ylikosken (2022) tutkimiin passiivimuotoisiin omistusliitteen sisältäviin E-infinitiiv-in inessiiveihin (esim. **tehtäessään*). Nähdäkseni tutkimus osoittaa sen, ettei possessii-visuffiksissa mahdollisesti tapahtuva muutostendenssi ole pelkästään niiden hiljattainen häviäminen, vaan possessiivisuffiksia käytetään varsin innovatiivisestikin. Kokemuk-seni mukaan possessiivisuffiksien norminmukainen käyttö ei ole aina yksiselitteistä äi-dinkielelliselle suomenpuhujalle saati suomea toisena kielenä puhuvalle. Ajoittaisia nor-minvastaisuuksia possessiivisuffiksien käytössä tapaa niin mediassa kuin arjen keskuste-luissakin.

Aineistoni E-infinitiivien morfosyntaktinen käyttäytyminen on morfologisten konteks-tien tapaan norminmukaisiin ympäristöihin hakeutuvaa. Tällä tarkoitan E-infinitiivin instruktiivien toimimista pääosin samanaikaisuutta tai tapaa ilmaisevina adverbiaalimää-ritteinä ja inessiivisijaisten esiintymien toimimista osana temporaalirakennetta. Myös molempien muotojen subjektin ilmaisu näyttäisi olevan E-infinitiiville tyypillistä: instruktiiviesiintymät ovat usein samasubjektisia, kun taas inessiiviesiintymien subjektia ilmaistaan pääosin possessiivisuffiksilla.

Luvussa 4.3. analysoin *nähdä*-verbin vokaalivartaloisia infinitiivejä semanttisesti luokit-telemalla ne Korjan (2021) tutkimuksen luokittelun mukaisesti. Aineistoni vokaalivarta-loiset *nähdä*-verbit esiintyvät kaikissa Korjan (2021) luokittelemisissa merkitystyypeissä.

Merkitystyyppiin 1 ('silmillä aistiminen') lukeutuu kuitenkin valtaosa (40,7 %) tutkimukseni merkityksistä. Tältä osin luvussa 1.1. tekemäni hypoteesi aineistoni *nähdä*-verbien yleisimmästä merkitystyyppistä osui oikeaan. Toiseksi yleisin merkitystyyppi aineistossani on merkitystyyppi 2 ('huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa ilman näköhavaintoa; päätellä näkemästään; aavistaa, ennustaa'), sillä se kattaa 24,1 % aineistosta. Muut merkitystyyppit jakautuvat keskenään suhteellisen tasaisesti, sillä esimerkiksi merkitystyyppien 6 'kokea', 3 'tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa' ja 4 'muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen' väliset erot eivät ole valtavan suuria. Selkeästi harvimmoin aineistossa esiintyvät merkitystyyppit 7 (*nähdä ja kokea* -rakenne) sekä 5 (kuv.).

Myös Korjan tutkimuksen vokaalivartaloiset *nähdä*-verbin A-infinitiivit esiintyivät yleisimmin merkitystyypeissä 1 ja 2, tosin hänen tutkimuksessaan merkitystyyppi 2 oli merkitystyyppiä 1 yleisempi (Korja 2021: 45). Myös Pöyhtäriin (2021: 66) tutkimuksen vokaalivartaloistuneilla *nähdä*-verbin potentiaaleilla ilmaistiin eniten abstraktia näkemistä (53,3 %) ja konkreettista näkemistä (23,3 %). Konkreettinen silmillä aistiminen lienee yleisin *nähdä*-verbin käyttötapa. Kielenpuhujat oppivat sanan konventionaaliset merkitykset tavanomaisesti niin, että ensin opitaan konkreettiset merkitykset, sen jälkeen siirtyään abstraktimpiin merkityksiin. Mitä taajemmin sanaa käytetään tietyssä merkityksessä, sitä nopeammin omaksutaan kyseinen käyttötapa. (Leino 1993: 153.) On mahdollista, että konkreettinen silmillä aistimista ilmaiseva merkitys on kielenkäyttäjille luontevampaa kuin esimerkiksi kuvallinen tai idiomaattinen käyttö – esimerkiksi nuoremmille kielenpuhujille tällaiset ilmaukset voivat olla vieraita.

Eritoten *nähdä ja kokea* -rakenteen instruktiivitapaukset esiintyvät *kokea*-verbin instruktiivin kanssa (11 kappaletta). Inessiivimuotoisia (**näkiessä ja kokiessa*) tapauksia on aineistossani vain 2. Määrän vähyys on hieman yllättävä, sillä kuten luvussa 4.1. tuli esille, inessiivi on frekvenssiltään instruktiivia yleisempi sija E-infinitiiveissä – tosin ero on pieni (ks. VISK 2008 § 1228). *Nähdä*-verbin vokaalivartaloiset **näkien-* ja **näkiessä-*muodot ovat kielenkäyttäjien muodostamia analogisia innovaatioita. Kuten luvussa 2.1. tuli esille, analogiset innovaatiot ovat kielenkäyttäjien muodostamia norminvastaisia muotoja (ks. Fertig 2013: 4). Analogiamallina norminvastaisille **näkien-* ja **näkiessä-*muodoille toimivat norminmukaiset *kokien-* ja *kokiessa-*muodot. Kuten aiemmin kerroin,

analogialle on tyypillistä, että se vaikuttaa kielenmuutosten taustalla ikään kuin mallina (ks. Koivisto 2013: 340).

Kuten mainitsin, *nähdä ja kokea* -rakenne esiintyy aineistossani 13 kertaa (2,7 %). Määrä on huomattavasti pienempi kuin kandidaatintutkielmani aineistossa, sillä siinä kyseinen rakenne edustui 21,1 %:n verran (Leinonen 2021: 30). Korjan tutkimuksessa *nähdä ja kokea* -rakenne kattoi 13 % aineistosta (Korja 2021: 45). Aiemmat tutkimukset huomioon ottaen määrä on yllättävän pieni. Korja (2021: 53) esittää rakenteen olevan kiteytynyt. Kiteytymistä tukee myös kandidaatintutkielmani **näkenyt ja kokenut ~ kokenut ja *näkenyt* -muotojen kohtuullisen suuri määrä kokonaisaineistoon suhteutettuna (Leinonen 2021: 21–23).

Kaikkien merkitystyyppien esiintyminen aineistossa ei ole erityisen yllättävää, sillä *nähdä* on polyseeminen verbi, joten sitä voidaan käyttää monipuolisestikin erilaisissa merkityksissä. Myös kandidaatintutkielmassani (Leinonen 2021: 31) perustelin *nähdä*-verbin NUT-partisiippien runsasta morfologisten kontekstien määrää kyseisen verbin polyseemisyydellä, ja samansuuntaisen polysemiahavainnon voi tehdä myös pro graduni semanttisen analyysin perusteella. Vaikka jotkin merkitystyyppit edustuvat aineistossa selvimmin, ovat muut merkitystyyppit jakautuneet aineistossa melko tasaisesti. Vokaalivartaloistuminen ei siis liity verbin merkitykseen, ja tämän huomion on tehnyt myös Korja (2021: 67) tutkimuksessaan.

Luvussa 2.3. käsittelem vokaalivartaloistumisen teoriaa Heikki Paunosen (2003) esittelemän strukturaalisen reuna-aluehypoteesin kautta. Sen mukaan muutosalttiita sanoja ovat reuna-alueelle sijoittuvat lekseemit, joilla on vartalossaan morfofonologista vaihtelua. Lisäksi reuna-alueen sanat ovat epäproduktiivisia ja frekvenssiltään harvinaisempia. (ks. Paunonen 2003: 216.) Muutosalttiita ovat kaksitavuiset *e*-vartaloiset sanat, jotka sisältävät morfofonologista vaihtelua. Allomorfia mutkistuu edelleen, jos sanalla on konsonantivartalo ja sen vartalokonsonantti muuttuu taivutettaessa. Näin ollen myös muutos on todennäköisempää. Kun piirteisiin lisätään vielä astevaihtelu, lisääntyvät taivutukseen liittyvät alatyypit edelleen. (Ks. Paunonen 2003: 208–209.)

Kuten jo luvussa 2.3. esittelin, tutkimani *nähdä*-verbi sijoittuu suurelta osin muutosalttiille alueelle. Se on kaksitavuinen *e*-vartaloisen sana, se omaa vokaalivartalon lisäksi

myös vartalokonsonanttimuutoksisen konsonanttivartalon *k* : *h* -konsonanttivaihtelun vuoksi. Lisäksi verbillä on vartalossaan astevaihtelua (*näke-* : *näe-*). Se myös kuuluu hyvin epäproduktiiviseen taivutustyyppiin. Nämä ominaisuudet tekevät *nähdä*-verbistä vokaalivartaloistumiselle alttiin. Sen sijaan *nähdä* ei ole harvinainen verbi, vaan se on *Suomen kielen taajuusanastossa* järjestysnumeroltaan 69 (ks. Saukkonen ym. 1979: 42). Toisaalta on hyvä muistaa, että E-infinitiivit eivät ole kovin taajaan käytettyjä (ks. Herlin, Leino & Visapää 2005: 17). Vokaalivartaloisen *nähdä*-verbin E-infinitiivien kohtuullisen suuri aineistoedustus (492 tapausta) voisi siis osin selittyä sillä, että E-infinitiivi on muotoryhmänä harvinainen kielenkäytössä, mikä osaltaan lisää sen innovatiivista käyttöä. Kun E-infinitiivin alhaisen frekvenssin lisäksi huomioidaan reuna-alueelle kuuluvien lekseemien piirteet, on *nähdä*-verbin E-infinitiivien muutosalttius todennäköistäkin. Myös kandidaatintutkielmassani totesin, että vokaalivartaloistumista tapahtuu myös harvinaisemmissa muotoryhmissä. Saman havainnon on tehnyt myös Sirviö pro gradussaan. (Leinonen 2021: 31; Sirviö 2020: 86.) Toisaalta on hyvä muistaa, etten ole tutkimuksessani huomioinut norminmukaisia konsonanttivartaloisia esiintymiä, joten en voi suhteuttaa tuloksiani tällaisiin tapauksiin. Ilmiön syvällisempi ymmärtäminen vaatisi norminmukaisien ja -vastaisten muotojen tarkastelun, sillä tällöin muotojen käyttäytymistä voisi vertailla. Näin ollen saisi tarkempaa kuvaa siitä, mikä on yleistä ja mikä puolestaan harvinaisempaa toimintaa.

Aiempiä tutkimuksia käsitellessäni (luku 1.2.) mainitsin, että Korjan tutkimuksessa eniten A-infinitiivin vokaalivartalomuotoja oli juuri *nähdä*-verbillä (Korja 2019: 30). Samaisessa luvussa sivusin Kärkkäisen tutkimusta, jossa E-infinitiivi oli suurin muotoryhmä *juosta-* ja *panna-*verbien vokaalivartaloisille muodoille (Kärkkäinen 2021: 73). Kun huomioidaan vielä Korjan (2021) tutkimuksen aineiston laajuus (425 innovatiivista *nähdä*-verbin A-infinitiivimuotoa), on *nähdä*-verbin E-infinitiivien vokaalivartaloistuminen jopa oletettavaakin aiempien tutkimusten tulosten nojalla. Toisaalta Paunonen (2003: 216) muistuttaa, että muutosta ennustettaessa tulee huomioida laajempi kehys eikä keskittyä yksittäisen piirteen tarkasteluun. Kieli on ilmiönä kompleksinen, eikä sen muutostendenssejä voi pelkästään ennustaa teorioista – sen ovat osoittaneet myös aiemmat vokaalivartaloistumistutkimukset, joissa ennustusten vastaisesti muutosalttiita lekseemejä, muotoryhmiä ja ympäristöjä ovatkin olleet teorian näkökulmasta yllättävät tapaukset.

5. PÄÄTÄNTÖ

Pro gradu -tutkielmani on käsitellyt *nähdä*-verbin E-infinitiivien vokaalivartaloistumista. Aineistoni olen kerännyt Kielipankin konkordanssihakuohjelma Korpilla Suomi 24- ja Ylilauta-keskustelupalstakorpuksista. Vokaalivartaloistumisessa norminmukaisesti konsonanttivartaloiset lekseemit saavat vokaalivartalon. Pro gradussani olen tarkastellut *nähdä*-verbin E-infinitiivimuotojen innovatiivisia vokaalivartalomuotoja (esim. **näkien*, **näkiessä*), jotka norminmukaisesti olisivat tyyppiä *nähdän* ja *nähdessä*. Tutkimusaineistooni kelpaavia vokaalivartaloesiintymiä sain 492 kappaletta. Hakusanani Korpissa on ollut *näkie*, joka on *nähdä*-verbin E-infinitiivin innovatiivinen alivartalo ja joka tuottaa E-infinitiivin molemmat mahdolliset sijat, instruktiivin ja inessiivin. Tutkimuskysymykseni olivat seuraavat:

1. Millaisia vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin E-infinitiivit ovat morfologisesti?
2. Minkälaisissa morfosyntaktisissa konteksteissa vokaalivartalomuodot ovat?
3. Millaisiin merkitystyyppeihin muodot jakautuvat?

Nähdä-verbin E-infinitiivin morfologiset kontekstit jakautuvat aineistossani melko tasaisesti. Inessiivimuotoisia (esim. **näkiessä*) esiintymiä on aineistossani 274 kappaletta eli 55,7 %. E-infinitiivin instruktiiveja (**näkien*) on aineistossani hieman vähemmän, 218 kappaletta eli 44,3 %. Aineistoni inessiivimuotoihin liittyvät toisinaan possessiivisuffiksit, joista yksikön tai monikon 3. persoonan possessiivisuffiksi *-än* on yleisin. 1. persoonan possessiivisuffiksia *-ni* esiintyi aineistossa toiseksi eniten. Sen sijaan aineistossani ei ole yhtäkään instruktiivimuotoon liittyvää possessiivisuffiksia (esim. **näkieni*).

Morfosyntaktisten kontekstien osalta tarkastelin aineistoni infinitiivimuotojen saamia laajennuksia. Syvennyin infinitiivimuotojen subjektin ilmaisuun erittelemällä instruktiivi- ja inessiivisijaiset esiintymät omiin alalukuihinsa. Tarkastelin myös infinitiivimuotoihin liittyviä norminvastaisia possessiivisuffikseja sekä norminvastaisesti possessiivisuffiksittomia tapauksia. Syntaktisesti inessiiviesiintymät toimivat osana temporaalirakennetta. Instruktiivitapaukset olivat pääosin tekemisen tapaa tai samanaikaisuutta ilmaisevia adverbiaalimääritteitä, mutta joukossa oli myös sellaista E-infinitiivin instruktiivin käyttöä, joka ei sopinut prototyyppisen tekemisen tavan tai samanaikaisuuden ilmaisuun. Aineistoni E-infinitiivin instruktiivit esiintyivät myös metatekstuaalisina kommentteina,

syy-seuraussuhteen tai perusteen ilmaisimina sekä näkökulman, selityksen ja ehdon ilmaisuissa. Lisäksi aineistossani on kaksi tapausta, joissa E-infinitiivin instruktiivi toimii adpositiona, sekä yksi esiintymä, jossa infinitiivi on leksikaalistunut adverbiksi, jolla tulkitsin kirjoittajan tavoitelleen *silminnähdä*-kiteytymää.

Aineistoni E-infinitiivin instruktiivien subjekteista suurin osa on samasubjektisia hallitsevan lauseen kanssa. Toinen instruktiivimuotojen subjektin ilmaisutapa aineistossani on nollapersoona. On myös esiintymiä, joissa ei ole subjektia ollenkaan. Ei subjektia -kategoriaan luokittelin muun muassa kiteymän kaltaiset ilmaukset ja leksikaalistuneet rakenteet, jotka muistuttavat adpositioita ja adverbejä. Odotuksenmukaisestikin transitiivisen *nähdä*-verbin E-infinitiivin instruktiivit saavat laajennuksikseen pääosin objekteja. Laajennuksina toimivat tietyissä tapauksissa myös adverbialit.

E-infinitiivin inessiivien subjektia ilmaistaan yleisimmin possessiivisuffiksilla. Myös genetiivisubjekteja esiintyy aineistossani jonkin verran, tosin marginaalisemmin verrattuna possessiivisuffiksin avulla ilmaistuihin tapauksiin. Kuten instruktiiveissakin, myös inessiiviesiintymissä on tapauksia, joissa ei ole subjektia tai joista subjektia ei ole voinut analysoida. Ei subjektia -kategoriaan olen luokitellut nollapersoonan sisältävät virkkeet sekä yleiskielen normia rikkovat tapaukset, joissa infinitiivi on ollut erisubjektinen hallitsevan lauseen kanssa.

Aineistossani esiintyy variaatiota possessiivisuffiksien käytön suhteen. Norminmukaisesti käytettyjen possessiivisuffiksien lisäksi aineistossa on jonkin verran possessiivisuffiksien norminvastaista käyttöä. Osassa esiintymistä virheitä on possessiivisuffiksin persoonakongruenssissa, kun taas osa esiintymistä on norminvastaisesti possessiivisuffiksittomia. Norminvastaisesta käytöstä possessiivisuffiksittomat muodot ovat yleisempiä kuin virheellisten possessiivisuffiksien käyttöä edustavat tapaukset. Otaksuin tämän liittyvän arvioon, jonka mukaan possessiivisuffiksit tulisivat tulevaisuudessa häviämään kielenkäytöstä miltei kokonaan (ks. Laasanen 2021: 52; Paunonen 1995: 514). Toisaalta esimerkiksi Ylikosken (2022) tutkimus viittaa siihen, että possessiivisuffikseja käytetään innovatiivisesti. Possessiivisuffiksien muutostendenssit suuntaan ja toiseen vaatisivatkin oman tarkastelunsa. Aineiston laajuuteen nähden virheet possessiivisuffiksien käytössä ovat kuitenkin harvinaisia. Keskustelupalstojen kieli on verrattavissa puhekieleen, joten variaatiota olisi voinut esiintyä enemmänkin.

Tutkimuksessani syvennyin myös *nähdä*-verbin E-infinitiivien semanttiseen analyysiin. Luokittelin merkitystyyppit samalla tavoin kuin Korja (2021) tutkimuksessaan. Aineistoni *nähdä*-verbit esiintyvät kaikissa seitsemässä merkitystyyppissä, joista selvästi yleisin on merkitystyyppi 1 'aistia silmillään'. Toiseksi yleisimmin *nähdä*-verbiä käytettiin merkitystyyppissä 2 'huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa ilman näköhavaintoa'. Loput merkitystyyppit jakautuivat aineistossa tasaisemmin. Merkitystyyppien 6 'kokea', 3 'tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa' sekä 4 'muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen' lukumäärissä ei ollut valtavia eroja, mutta näistä yleisin oli merkitystyyppi 3. Harvimmin *nähdä*-verbin E-infinitiivit edustuivat kuvallisessa merkityksessä sekä *nähdä ja kokea* -rakenteessa.

Keskustelupalstakorpus antoi varsin laajan ja kirjavan aineiston tutkittavaksi. Hyödyllistä olisi tutkia vokaalivartaloistumista puhekielestä esimerkiksi keskusteluanalyysin keinoin, mutta ongelmana on tällaisen aineiston kokoamisen vaativuus ja työläys. Koska keskustelupalstojen kieli on hyvin puhekielistä, antaa aineistoni aidohkon kuvan vokaalivartaloistumisen tilasta arkikielenkäytössä. Lisätutkimusta kuitenkin tarvitaan sekä verbeistä että nomineista. Olen tutkimuksessani keskittynyt vain yhteen verbiin, joten tutkimukseni avaa vain yhden verbin tietyn infinitiivimuodon muutostilaa. Toisaalta *nähdä*-verbiä on tarkasteltu myös aiemmissä tutkimuksissa, joten tietoa kyseisen verbin muutoksesta on paljon. Voinee myös sanoa *nähdä*-verbin vokaalivartaloistumisenkin olevan melko pitkällä. Myös aineiston laajuus kertoo osaltaan verbin muutostilasta. Tutkimukseni täyttää osaltaan aukon tutkimuskentässä syventymällä nimenomaan E-infinitiivien morfologiaan, morfosyntaksiin sekä semantiikkaan. Erityisesti semantiikan huomioimista pidän tärkeänä, jotta ilmiön tarkastelu ei jäisi pelkästään rakenteen tasolle.

Tutkimukseni suurimmaksi haasteeksi nousi keskustelupalstojen puhekielisyys, joka toisinaan vaikeutti morfosyntaktista ja semanttista analyysiä tuntuvastikin. Epäselvissä tapauksissa selvitin alkuperäisestä keskusteluketjusta kontekstia laajemmin. Tämä menettely helpottikin luokittelua huomattavasti. Semanttista analyysiä vaikeuttivat muutamat monitulkintaiset tapaukset, sillä jotkut tapaukset vaikuttivat sopivan ilmaisemaan sekä silmillä aistimista että jonkun tapaamista tai kohtaamista. Näissä tapauksissa alkuperäisen keskustelun selvittäminen on auttanut selvittämään merkitystä paremmin. Joissakin tapauksissa alkuperäinen keskustelu ei ole kuitenkaan paljastanut kirjoittajan tarkoituksia. Tällöin olen tulkinnut muotoja oman ymmärrykseni mukaan.

Aiheeseen liittyvää jatkotutkimusta voisi tehdä tarkastelemalla lisää lekseemejä keskustelupalstakorpuksista. Pidän myös muulla tavoin kerätyn aineiston merkitystä tärkeänä, mutta kuten aiemmin mainitsin, esimerkiksi keskustelujen nauhoittamiset voivat osoittautua työläiksi – puhumattakaan aineiston mahdollisesta pienuudesta korpuksiin nähden. Tällainen edellä mainittu menettely vaikuttaisi siten myös tutkimuksen luotettavuuteen. Myös kyselytutkimuksia olisi hyödyllistä tehdä enemmän, sillä näin saataisiin tutkittua kielenkäyttäjien asenteita vokaalivartaloistumista kohtaan tarkemmin. Semantiikkapuolen huomioimista pidän jatkotutkimuksissa Korjan (2021: 68) tavoin tärkeänä, jotta polysemian mahdollinen vaikutus vokaalivartaloistumiseen avautuisi tarkemmin. Kandidaatintutkielmassani (Leinonen 2021: 34) korostin Sirviön (2020) tekemää norminmukaisten ja -vastaisten tapausten vertailua ja sen tärkeyttä. Pidän tällaista vertailua edelleen tärkeänä kokonaiskuvan ymmärtämisen kannalta. Omaan tutkimukseeni en kuitenkaan voinut mahduttaa tätä aspektia, sillä se olisi paisuttanut pro graduani liikaa. Joka tapauksessa lisätutkimuksen tekeminen on aiheellista, tapahtuipa se sitten lekseemi kerrallaan tai muotoryhmittäin. Jokainen tutkimus antaa kuitenkin arvokasta lisätietoa suhteellisen vähän tutkitusta ilmiöstä.

LÄHTEET JA LYHENTEET

- CRYSTAL, DAVID 2006: *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FERTIG, DAVID 2013: *Analogy and morphological change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- FORSBERG, HANNELE 1998: *Suomen murteiden potentiaali*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 720. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. 4., korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- HAMUNEN, MARKUS 2017: *Juosten vai juoksemalla?* Infiniittisten *TEN*- ja *MALLA*-rakenteiden semantiikkaa ja murrejakaumaa. – *Sananjalka* 59: 125–153.
- HAMUNEN, MARKUS 2019: *Tavattomat infinitiivit: Eräiden myötätapahtumisen infinitiivirakenteiden konstruktiokielioppia suomen murteissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- HERLIN, ILONA & KOTILAINEN, LARI 2005: Itsenäistyvä infinitiivi. 2. infinitiivin inessiivin kehitys kirjakielen aikana. – Ilona Herlin & Laura Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infinitiittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 258–291. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1021. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HERLIN, ILONA – LEINO, PENTTI – VISAPÄÄ, LAURA 2005: Kas siinä pulma. – Ilona Herlin & Laura Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infinitiittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 9–38. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1021. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HUUMO, TUOMAS 2006: Näkökulmia suomen kielen aistihavaintoverbeihin. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 52 s. 69–86.
- ITKONEN, ESA 2005: *Analogy as structure and process. Approaches in linguistics, cognitive psychology, and philosophy of science*. Amsterdam: John Benjamins.
- ITKONEN, TERHO & MAAMIES, SARI 2012: *Uusi kieliopas 5.*, tarkistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- KERÄNEN, INKA 2019: *Johtimen produktiivisuuden vaikutus suomen kielen vokaalivartalomuotojen hyväksyttävyyteen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

- KERÄNEN, INKA 2022: Siellä käytiin laskemassa kaikista suurimpaa mäkeä. *Vokaalivartaloistuneet adjektiivijohdokset internetin keskustelupalstoilla*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KOIVISTO, VESA 2013: *Suomen sanojen rakenne*. Suomi 202. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KORJA, EMMA-KATARIINA 2019: *Vokaalivartaloitten yleistyminen verbien nähdä, tehdä, tulla, mennä, purra ja surra A-infinitiiveissä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KORJA, EMMA-KATARIINA 2021: Kaikkea paskaa sitä täytyy kokea ja näkeä. *Vokaalivartaloistuminen nähdä-verbin A-infinitiiveissä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2021. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. <URL <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>> Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2021. (viitattu 21.11.2021).
- KÄRKKÄINEN, SALLI 2018: Mitä tarkoittaa panetaan? Panna-verbin vokaalivartaloistuminen. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KÄRKKÄINEN, SALLI 2021: Panettu vai pantu, juoksettu vai juostu? Panna- ja juosta-verbien vokaalivartaloistuminen. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LAALO, KLAUS 2011: *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1309, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAASANEN, MIKKO 2021: *Meneillään oleva kielenmuutos ja kielellinen vaihtelu: Variatiosisosiolingvistiikan teoriaa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- LEINO, PENTTI 1993: *Polysemia – kielen moniselitteisyys. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1*. Kieli 7. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LEINONEN, ELLA 2021: Olen näkenyt tämän omin silmin. *Vokaalivartaloiset nähdä-verbin NUT-partisiipit*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LIUKKONEN, SONJA 2018: Avotulea ei saa sytyttää metsäpalovaaran aikana. *Yläkouluikäisten suhtautuminen suomen kielen vokaalivartaloistumiseen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

- LIUKKONEN, SONJA 2021: Miksi aina mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista? *Partitiivin innovatiivisten vokaalivartalomuotojen luontevuus eri konteksteissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- NSES = HÄKKINEN, KAISA & LEHTOSALO, KAISA 2013: *Nykysuomen etymologinen sanakirja* 6. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- PAUNONEN, HEIKKI 1995 [1982]: *Suomen kieli Helsingissä: huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- PAUNONEN, HEIKKI 2003: Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. – Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (toim.), *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta* s. 187–242. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- POKELA, HANNA 2005: Kirjakieltä kehittäen. Lönnrotin 2. infinitiivin instruktiivi. – Ilona Herlin & Laura Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 292–317. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1021. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PÖYHTÄRI, ESSI 2019: Mutta tähänkin asiaan tulee kohta muutosta. *Potentiaalin vokaalivartaloistuminen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- PÖYHTÄRI, ESSI 2021: Mitenkähän tulenee onnistumaan tämä systeemi. *Vokaalivartaloistunut potentiaali keskustelupalsta-aineistossa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- RIIONHEIMO, HELKA 2002: Havaintoja itäsuomalaisen lapsen morfologisista poikkeamista: verbintaivutus. – *Virittäjä* 106 (2) s. 259–270.
- SAUKKONEN, PAULI – HAIPUS, MARJATTA – NIEMIKORPI, ANTERO – SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. Porvoo: WSOY.
- SIRVIÖ, MARIA 2018: *Konsonantivartalosta vokaalivartaloön verbien purra, surra, tulla ja mennä NUT- ja TU-partisiipeissa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SIRVIÖ, MARIA 2020: Sillä hetkellä emme sureneet. *Surra-verbien konsonantivartaloiset ja vokaalivartaloistuneet NUT- ja TU-partisiippimuodot*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- VIRPIRANTA, KATJA 2017: *E-infinitiivin instruktiivin käyttö kielenhuollon näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Ison suomen kieliopin verkkoversio*.

Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
URN:ISBN:978-952-5446-35-7. <https://kaino.kotus.fi/visk/etusivu.php>.
(25.8.2022).

VÄSTI, KATJA & PALVIAINEN, SANTERI 2020: Kokeellisia näkökulmia innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin. – *SKY Journal of Linguistics* 33 s. 199–244.

YLIKOSKI, JUSSI 2022: *Legenda jo lausuttaessaan*: havaintoja tehtäessään-tyyppisistä verbimuodoista. – *AFinLa-teema* 14 s. 175–194. Oulun yliopisto ja Sámi allaskuvla.

YLITALO, AUNEMARIA 2020: *Vokaalivartalaiset *lapsea ja *mieheä keskustelupalsta-aineistossa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.